

Circulariteit binnen beurzen en congressen

Wat zijn de mogelijkheden om te investeren in een circulaire economie?

Scriptie

Naam:	Julia Hagen
Studentnummer:	1738092
Datum:	18 juni 2022
School:	Hogeschool Utrecht
Opleiding:	Finance & Control
Instituut:	Finance & Accounting

Titelpagina

Titel Circulariteit binnen beurzen en congressen
Ondertitel Wat zijn de mogelijkheden om te investeren in een circulaire economie?
Datum: 18 juni 2022
Type document: Bachelor scriptie
Aantal woorden: 11.089

Student

Naam: Julia Hagen
Adres: Gilles Schoolmeesterlaan 26, 2015 EM te Haarlem
Onderwijsinstelling: Hogeschool Utrecht
Opleiding: Finance & Control
Studentnummer: 1738092
Telefoon: +31 (0) 6 27 29 47 58
E-mail: Julia.hagen@student.hu.nl

Bedrijfsgegevens

Naam: BDO Accountants & Adviseurs
Adres: Van Deventerlaan 101, 3528 AG te Utrecht

Onderwijsinstelling

Naam: Hogeschool Utrecht
Adres: Heidelberglaan 15, 3584 CS te Utrecht
Telefoon: 088 481 81 81
Website: www.hu.nl

Docentbegeleider HU

Naam: Frans Boumans
Telefoon: +31 (0) 6 38 76 27 20
E-mailadres: frans.boumans@hu.nl

Praktijkbegeleider

Naam: Linsey Copier
Afdeling: Accountancy & Bedrijfsadvies
Functie: Senior Financieel Analist
Telefoon: +31 (0)30 633 6229
E-mailadres: Linsey.copier@bdo.nl

Voorwoord

Voor u ligt de scriptie 'Circulariteit binnen beurzen en congressen'. De scriptie is geschreven in het kader van mijn afstuderen aan de opleiding Finance & Control aan de Hogeschool Utrecht.

Gedurende 20 weken ben ik als stagiaire werkzaam geweest voor de afdeling Accountancy & Bedrijfsadvies van BDO Utrecht. Gedurende deze stage heb ik onderzoek gedaan in opdracht van CLC-VECTA. BDO heeft een samenwerkingsverband met CLC-VECTA en is tevens kennispartner. In het onderzoek heb ik onderzocht in welke mate beurzen en congressen circulair zijn en welke mogelijkheden er zijn om te investeren in circulariteit.

Een speciaal dankwoord gaat uit naar Linsey Copier, die als stagebegeleider een betrokken rol heeft vervuld bij de uitvoering van de onderzoeksopdracht. Tevens wil ik Frans Boumans bedanken voor zijn begeleiding tijdens mijn stage en CLC-VECTA bedanken voor de fijne ondersteuning en samenwerking. Tot slot wil ik graag alle respondenten bedanken die mee hebben gewerkt aan dit onderzoek. Zonder hun medewerking had ik dit onderzoek nooit kunnen voltooien.

Ik hoop dat dit onderzoek CLC-VECTA de mogelijkheid geeft om leden te adviseren en te ondersteunen op het gebied van circulariteit.

Julia Hagen

Haarlem, 18 juni 2022

Samenvatting

Vanwege de klimaatverandering en de toenemende schaarste van grondstoffen is het belangrijk dat er actie wordt ondernomen om de aarde leefbaar te houden voor toekomstige generaties. Om dit te bereiken streeft de overheid naar een volledige circulaire economie in Nederland in 2050. De overgang naar een circulaire economie heeft als gevolg dat ook Nederlandse organisaties moeten bewegen richting een circulaire economie. Dit zorgt voor de nodige aanpassingen in het economisch model. De afgelopen twee jaar heeft de evenementenbranche, waaronder beurzen en congressen, door COVID-19 stilgelegen. De financiële gevolgen hiervan zijn groot. Om de doelen van de overheid te behalen en voorbereid te zijn op mogelijke wet- en regelgeving is het belangrijk om te investeren in producten en/of diensten die circulair zijn. COVID-19 heeft mogelijk impact gehad op het vermogen van beurzen en congressen om te kunnen investeren in duurzaamheid. CLC-VECTA is vanwege deze reden benieuwd naar de manier waarop beurzen en congressen kunnen bewegen richting een circulaire economie.

Het doel van dit onderzoek om inzicht te krijgen in de manier waarop circulair ondernemen binnen beurzen en congressen kan worden gerealiseerd. Alsmede zicht geven op welke manieren deze veranderingen kunnen worden gefinancierd. Dit zal onderzocht worden aan de hand van de volgende hoofdvraag:

Wat zijn de mogelijkheden voor organisatoren van beurzen en congressen binnen de zakelijke evenementenbranche om te kunnen investeren in een circulaire economie?

Een circulaire economie is gebaseerd op drie principes: ontwerp van afval en vervuiling, producten en materialen in gebruik houden en regenereren van natuurlijke systemen. Met als doel het behoud van de waarde van alles wat aan de aarde is onttrokken.

Uit fieldresearch is gebleken dat het merendeel van de respondenten al doet aan circulair ondernemen, voornamelijk vanuit een intrinsieke motivatie. Dit laat zien dat de organisaties graag willen omschakelen naar een circulaire economie. Op dit moment wordt invulling gegeven aan een circulaire economie middels een combinatie van diverse activiteiten, waaronder recycling. Echter staat de toepassing nog in de kinderschoenen. Daarnaast blijkt dat er momenteel te weinig bewustzijn is van de mogelijkheden van circulariteit, dat wet- en regelgeving in de ogen van de organisaties te vaag is en dat circulaire alternatieven lastig verkrijgbaar zijn. Een branchevereniging kan hierin ondersteunen door leden te informeren. Tot slot wordt aangegeven dat er meer financiële compensatie nodig is.

De grootste stappen voor een circulaire economie zijn te zetten bij toeleveranciers. Uit het onderzoek blijkt dat deze categorie het minst circulair is. Om minder afhankelijk te zijn van circulaire alternatieven wordt geadviseerd om gebruik te maken van de SUB-methode. De SUB-methode geeft handvaten hoe met producten dient omgegaan te worden. Door het gebruik van de SUB-methode is een organisatie niet volledig circulair. Het zorgt voor de eerste stappen richting een circulaire economie.

Geadviseerd wordt om investeringen te financieren door middel van een combinatie van verschillende financieringsvormen. Hiermee wordt het risico verspreidt over verschillende financiers. Hierbij is het belangrijk om met een adviseur te kijken naar de mogelijkheden voor de overgang naar een circulaire economie. Zowel voor de activiteiten als voor de financiering. Dit is nodig omdat de overgang naar een circulaire economie maatwerk is.

Inhoudsopgave

Begrippenlijst	7
Figuren- en tabellenlijst	8
1. Inleiding.....	9
1.1 Bedrijfsbeschrijving.....	9
1.2 Aanleiding	10
1.3 Probleemstelling	10
1.4 Afbakening	11
1.6 Leeswijzer.....	11
2. Methodologie.....	12
2.1 Deskresearch.....	12
2.1.1 Betrouwbaarheid en validiteit deskresearch.....	12
2.2 Fieldresearch.....	13
2.2.1 Enquête	13
2.2.2 Interviews.....	13
2.2.3 Betrouwbaarheid en validiteit fieldresearch	14
2.3 Methode van analyseren	14
2.4 Koppeling deelvragen aan de onderzoeksmethoden	15
3. Theoretisch kader	16
3.1 Zakelijke evenementenbranche.....	16
3.1.1 Definities beurzen en congressen.....	16
3.1.2 Omvang zakelijke evenementenmarkt	17
3.2 Economische modellen	17
3.2.1 Lineaire economie.....	17
3.2.2 Circulaire economie	18
3.2.3 Verband tussen duurzaamheid en circulariteit.....	19
3.3 Redenen voor een circulaire ontwikkeling	20
3.4 Circulariteitsladder.....	21
3.5 Circulair businessmodel	22
3.6 SUB-methode.....	24
3.7 Wet- en regelgeving.....	24
3.8 Financiering.....	25
3.8.1 Externe financiering	25
3.8.2 Interne financiering.....	26

3.8.3 Subsidies	26
3.8.4 Fiscale regelingen.....	27
3.9 Deelconclusie	27
4. Circulariteit binnen beurzen en congressen	29
4.1 Redenen voor circulair ondernemen	29
4.2 Activiteiten	30
4.3 Deelconclusie	31
5. Mogelijkheden voor circulariteit.....	32
5.1 Moeilijkheden	32
5.2 Mogelijkheden	33
5.3 Deelconclusie	34
6. Financiering.....	35
6.1 Huidige financiering	35
6.2 Financieringsmogelijkheden	35
6.3 Deelconclusie	36
7. Conclusie en aanbevelingen.....	37
7.1 Conclusie	37
7.2 Aanbevelingen	38
8. Reflectie	40
Bibliografie	42
Bijlagen.....	48
Bijlage 1: Zoekopdrachten	48
Bijlage 2: Gedetailleerd overzicht activiteiten Value Hill per categorie	49
Bijlage 3: Enquêtevragen	51
Bijlage 4: Resultaten enquête	53
Bijlage 5: Interview Saskia Vernooij	61

Begrippenlijst

Begrip	Definitie/verklaring
Beurs	Een evenement met een begin- en einddatum dat over het algemeen regelmatig plaatsvindt, waarbij bedrijven een representatieve productlijn van één of meer sectoren presenteren (CLC-VECTA, 2008).
Circulaire economie	Een economisch en industrieel systeem dat de herbruikbaarheid van producten en grondstoffen en het Herstellend Vermogen van natuurlijke hulpbronnen als uitgangspunt neemt en waarde vernietiging in het totale systeem minimaliseert en waarde creatie in iedere schakel van het systeem nastreeft (Bastein, Roelofs, Rietveld, & Hoogendoorn, 2013).
Congres	Vakgericht evenement gericht op kennisoverdracht (CLC-VECTA, 2008).
Duurzaamheid	Een ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van de toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen (World Commission on Environment and Development, 1987).
Exposanten	Iemand die iets tentoonstelt (Woorden.org, z.d.).
Financiële middelen	Geld.
Lineaire economie	Een economisch model gebaseerd op het winnen en verbruiken van grondstoffen voor producten die na verloop van tijd worden weggegooid (Van Houten, 2019).
Live communicatie	De business to business (B2B) en business to consumer (B2C) evenementen, waar personen of groepen van personen elkaar (fysiek) ontmoeten, die georganiseerd worden met het doel te informeren, kennis te verkrijgen of over te dragen, dan wel transacties voor te bereiden en/of te verrichten (CLC-VECTA, 2020).

Figuren- en tabellenlijst

Figurenlijst

Figuur 1: Lineaire economie (Van Houten, 2019)	17
Figuur 2: Circulaire economie (Van Houten, 2019).....	18
Figuur 3: R-ladder met strategieën van circulariteit (Hanemaaijer, et al., 2021).....	21
Figuur 4: Lineaire en circulaire Value Hill (Achterberg, Hinfelaar, & Bocken, 2016)	23
Figuur 5: De SUB-methode (Substitute, 2021)	24
Figuur 6: Redenen van respondenten voor circulair ondernemen.....	29
Figuur 7: Reden van beurzen en congressen voor niet circulair ondernemen.....	30
Figuur 8: Circulaire activiteiten	30
Figuur 9: Moeilijkheden tijdens transitie	32
Figuur 10: Benodigde ondersteuning bij beurzen en congressen die nog niet eerder hebben geïnvesteed	33
Figuur 11: Huidige manier van financieren.....	35
Figuur 12: Omzetsdaling door COVID-19.....	36

Tabellenlijst

Tabel 1: R-strategieën	21
Tabel 2: Investeringsplannen	31
Tabel 3: Gedetailleerd overzicht activiteiten Uphill (Achterberg, Hinfelaar, & Bocken, Master circular business with the value hill, 2016).....	49
Tabel 4: Gedetailleerd overzicht activiteiten Tophill (Achterberg, Hinfelaar, & Bocken, Master circular business with the value hill, 2016).....	49
Tabel 5: Gedetailleerd overzicht activiteiten Downhill (Achterberg, Hinfelaar, & Bocken, Master circular business with the value hill, 2016).....	50
Tabel 6: Gedetailleerd overzicht activiteiten netwerkorganisaties (Achterberg, Hinfelaar, & Bocken, Master circular business with the value hill, 2016).	50

1. Inleiding

1.1 Bedrijfsbeschrijving

CLC-VECTA is het kennis- en inspiratieplatform voor en over de live-communicatiebranche en sinds 2006 actief. Het helpt ondernemers en professionals in de branche in hun bedrijfsmatige en individuele ontwikkeling en professionalisering, en ondersteunt organisaties die live communicatie inzetten als onderdeel van hun marketing- en communicatiestrategie. Dat wordt gedaan met kennis en inspiratie via bijeenkomsten, whitepapers, onderzoeksrapporten en met beleidsmatige ondersteuning en advies (CLC-VECTA, 2020).

CLC-VECTA is een overkoepelende branchevereniging die verbindend optreedt over alle groepen, ondernemers en bedrijfsactiviteiten in de branche. De leden zijn te onderscheiden in accommodaties, organisatoren en toeleveranciers van beurzen, congressen en (zakelijke) evenementen (CLC-VECTA, 2020).

Het CLC-VECTA netwerk is een netwerk van ruim 250 leden die bereid zijn met elkaar te investeren in samenwerking, onderzoek en kennisdeling. Het betreft organisaties die zich met name bezighouden met het organiseren, accommoderen en/of faciliteren van beurzen, congressen en bijeenkomsten, evenementen, entertainment en/of incentives. Deze leden vormen de basis voor het realiseren van de doelstellingen van CLC-VECTA (2020):

- Positioneren van live communicatie als marketing- en communicatie-instrument
- Professionaliseren van (ondernemers in) de branche
- Behartigen van de (collectieve) belangen van ondernemers in de branche
- Realiseren van efficiencyvoordelen voor leden

1.2 Aanleiding

Om duurzamer te ondernemen is het nodig om te investeren. Bij investeren in duurzaamheid wordt snel gedacht aan hoge kosten (van der Molen, 2017). Een groot aantal bedrijven hebben, mede dankzij de COVID-19 pandemie, niet de financiële middelen om in duurzaamheid te kunnen investeren. Daarom zal in dit onderzoek gekeken worden op welke wijze duurzaamheid kan worden toegepast en op welke manier deze veranderingen kunnen worden gefinancierd.

De afgelopen twee jaar hebben organisaties in de evenementenbranche, waaronder organisaties die zich bezighouden met het organiseren van beurzen en congressen, te maken gekregen met grote financiële problemen vanwege de COVID-19 pandemie. Tijdens de COVID-19 pandemie hebben de evenementen bijna twee jaar stilgelegen. Om klimaatveranderingen tegen te gaan en daarbij voorbereid te zijn op mogelijke wet- en regelgeving is het belangrijk om te investeren in producten en/of diensten die duurzaam zijn.

COVID-19 heeft mogelijk impact gehad op het vermogen om te kunnen investeren in duurzaamheid (Beumer, Den Hartog, Ott, & Smeitink, 2022). CLC-VECTA wil daarom graag inzicht in de manieren waarop duurzaamheid kan worden toegepast bij beurzen en congressen. Daarbij wil CLC-VECTA weten welke manieren er zijn om dit te financieren. Hierbij zal de focus liggen op circulariteit. Binnen circulair ondernemen wordt onder meer gekeken naar de CO₂-uitstoot. Volgens onderzoek van Effectivents (z.d.) blijkt dat evenementen veel uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen veroorzaken, vooral als gevolg van reisbeweging van bezoekers en deelnemers, energieverbruik, overnachtingen en papierverbruik.

1.3 Probleemstelling

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de manier waarop circulair ondernemen binnen beurzen en congressen kan worden gerealiseerd. Alsmede zicht geven op welke manieren deze veranderingen kunnen worden gefinancierd. Met deze informatie kan CLC-VECTA leden adviseren over het investeren in een circulaire economie als een tak van duurzaamheid. Dit zal onderzocht worden aan de hand van de volgende hoofdvraag:

Wat zijn de mogelijkheden voor organisatoren van beurzen en congressen binnen de zakelijke evenementenbranche om te kunnen investeren in een circulaire economie?

Om antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag zullen onderstaande deelvragen worden beantwoord. Deze deelvragen vormen het uitgangspunt voor de conclusie en aanbevelingen:

- Welke aspecten zijn van belang voor de overgang naar een circulaire economie?
- In hoeverre zijn beurzen en congressen circulair?
- Welke mogelijkheden zijn er voor beurzen en congressen wat betreft circulariteit?
- Op welke manieren kunnen circulaire investeringen worden gefinancierd?

1.4 Afbakening

In dit onderzoek zal uitsluitend worden gekeken naar leden van CLC-VECTA die zich bezighouden met het organiseren van beurzen en congressen als tak van de evenementenbranche. Dit houdt in dat er geen onderzoek zal worden gedaan naar de gehele evenementenbranche.

Duurzaamheid is een groot begrip en omvat diverse vormen. Voor dit onderzoek zal alleen gekeken worden naar de mogelijkheden tot circulair ondernemen.

1.5 Randvoorwaarden

Dit onderzoek zal worden uitgevoerd in twintig weken. Hierbij zal per week minimaal 16 uur worden besteed aan het onderzoek. Voor het uitvoeren van het onderzoek zijn een aantal zaken van belang:

- Er dient een werkplek beschikbaar te zijn binnen BDO Utrecht of CLC-VECTA om aan het onderzoek te kunnen werken
- De mogelijkheid vanuit BDO Utrecht om minimaal 2 dagen (16 uur) per week aan het onderzoek te werken
- Toegang tot beschikbare informatie van CLC-VECTA dat kan bijdragen aan het onderzoek
- Mogelijkheden tot overleg waarbij wordt gestreefd naar minimaal één keer per twee weken

1.6 Leeswijzer

In het tweede hoofdstuk is de methodologie van het onderzoek beschreven. Hierin zal de manier van data verzameling worden uitgewerkt. In dit hoofdstuk zal ook de verdeling tussen desk- en fieldresearch per hoofdstuk worden beschreven.

Het derde hoofdstuk bevat het theoretisch kader. Hierin zal relevante theorie worden uitgewerkt met betrekking tot circulariteit. Hierbij zal ook gekeken worden naar de plannen van het kabinet en de huidige wet- en regelgeving.

In hoofdstuk vier zal de huidige situatie bij beurzen en congressen omtrent circulariteit in kaart worden gebracht. Dit zal worden onderzocht aan de hand van een enquête en een interview.

Hoofdstuk vijf gaat verder op de resultaten van de enquête en het interview. In dit hoofdstuk zal geanalyseerd worden welke mogelijkheden er zijn voor beurzen en congressen om te bewegen richting een circulaire economie. Op welke manieren deze mogelijkheden gefinancierd kunnen worden zal besproken worden in hoofdstuk zes.

Hoofdstuk zeven zal de conclusie van het onderzoek bevatten. In deze conclusie zal antwoord gegeven worden op de hoofdvraag. Tenslotte zal in hoofdstuk acht gereflecteerd worden op het onderzoek, het proces en het daadwerkelijke advies.

2. Methodologie

Nadat in het voorgaande hoofdstuk duidelijk is geworden wat het doel is van dit onderzoek, zal in dit hoofdstuk in worden gegaan op welke manier dit onderzoek zal worden uitgevoerd.

Dit onderzoek heeft een adviesgericht karakter. Er wordt een advies worden gegeven over de mogelijkheden voor de overgang naar een circulaire economie bij organisaties die beurzen en congressen organiseren. Hierbij zal ook gekeken worden naar de manieren waarop deze investeringen kunnen worden gefinancierd. Met dit adviesrapport zal CLC-VECTA leden kunnen adviseren over de mogelijkheden tot verduurzaming op het gebied van circulariteit.

Onderzoeksmethodes kunnen worden ingedeeld in kwantitatief en kwalitatief onderzoek. Dit onderzoek is zowel kwalitatief als kwantitatief van aard. Kwalitatief is het type onderzoek dat wordt gebruikt om concepten, gedachten en ervaringen te begrijpen, aldus Merkus (2021). Daarnaast is er ook sprake van kwantitatief onderzoek. Dit wordt door Merkus (2021) omschreven als het type onderzoek dat wordt gebruikt om theorieën en hypothesen te bevestigen of te verwerpen. Deze vorm van onderzoek kan worden ingezet om feiten te verzamelen van een grotere groep.

Bij het uitvoeren van een kwalitatief onderzoek wordt er onderscheid gemaakt tussen field- en deskresearch. De methode van fieldresearch die is gebruikt tijdens het uitvoeren van kwalitatief onderzoek is een interview. Voor fieldresearch van kwantitatief onderzoek is gebruik gemaakt van een enquête. Deze methoden worden hieronder behandeld.

2.1 Deskresearch

Deskresearch is het verzamelen en analyseren van secundaire gegevens. Dit zijn gegevens die al een keer eerder zijn verzameld door andere onderzoeker(s), zoals literatuur, voorgaande onderzoeken of databases (Tubbing, 2014).

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van literatuuronderzoek. Hierbij zal gebruik worden gemaakt van wetenschappelijke artikelen van verschillende databanken. Deze wetenschappelijke artikelen zullen voornamelijk betrekking hebben op de (zakelijke) evenementenbranche en op een circulaire economie. Daarnaast zal gebruik worden gemaakt van boeken uit de bibliotheek van de Hogeschool Utrecht en van documenten die beschikbaar zijn gesteld door CLC-VECTA. Deze documenten betreffen voornamelijk onderzoeken naar de zakelijke evenementenbranche.

2.1.1 Betrouwbaarheid en validiteit deskresearch

Om de betrouwbaarheid van het deskresearch te vergroten is gebruikt gemaakt van wetenschappelijke artikelen welke zijn verkregen van hoogwaardige databases, zoals Google Scholar, HU HUGO databank en de Finance & Control databank. Voor de bronvermelding zijn de APA-richtlijnen gehanteerd. De bronnen zijn op basis van de APA-richtlijnen opgenomen in de bibliografie.

Validiteit is de mate waarin de resultaten geldig zijn en overeenkomen met de werkelijkheid, aldus Merkus (2021). Met de validiteit kan onderzocht worden of er daadwerkelijk gemeten is wat er gemeten had moeten worden (Merkus, 2021). De validiteit van het onderzoek wordt gewaarborgd door gebruik te maken van zoektermen die gebaseerd zijn op de hoofd- en deelvragen van het onderzoek. Deze zoektermen zijn opgenomen in bijlage 1. De gebruikte databanken zijn relevant voor de validiteit van het onderzoek omdat deze wetenschappelijke bronnen bevatten.

2.2 Fieldresearch

Fieldresearch is het verzamelen, analyseren en interpreteren van nieuwe informatie door bijvoorbeeld enquêtes, interviews of observaties. Het doel is hierbij om een antwoord te vinden op de opgestelde onderzoeksvragen (Benders, 2020).

Gedurende dit onderzoek is gebruik gemaakt van een enquête en een interview om informatie te verzamelen bij leden van CLC-VECTA. De enquête- en interviewvragen worden geformuleerd aan de hand van het deskresearch. Via de enquête zal onderzocht worden hoe momenteel invulling wordt gegeven aan circulair ondernemen, wat de plannen zijn omtrent circulair ondernemen en wat de financiële mogelijkheden van de organisaties zijn. De vragen in de enquête betreffen meerkeuzevragen. Door middel van de optie 'anders, namelijk:' is het mogelijk om uitgebreider te antwoorden.

2.2.1 Enquête

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een selecte steekproef. De respondenten zijn geselecteerd door middel van een doelgerichte steekproef, waarbij circa 200 leden van CLC-VECTA die zich bezighouden met het organiseren van beurzen en congressen (accommodaties, toeleveranciers en organisatoren) zijn benaderd. De populatie bestaat uit 100.000 organisatie (Respons, 2020). De steekproef is uitgevoerd met een foutenmarge van 10% en een betrouwbaarheidsniveau van 90%. Hierdoor omvat de gewenste steekproef 68 personen. Uiteindelijk hebben 68 respondenten de enquête volledig ingevuld. Aangezien gekozen is voor een selecte steekproef met een lage externe validiteit kan geen uitspraak worden gedaan over de populatie als geheel (Merkus, 2021).

2.2.2 Interviews

Het doel van het interview is om meer informatie te verkrijgen over het doen en laten van beurzen en congressen op het gebied van circulariteit. Om deze doelstelling te bereiken is ervoor gekozen om te spreken met Saskia Vernooij, General Manager Exhibitions & Events bij Rotterdam Ahoy. Het doel van dit interview is om meer zicht te krijgen in de mate van circulariteit binnen beurzen en congressen en de kijk van Ahoy Rotterdam op de overgang naar een circulaire economie.

Er zijn drie vormen van interviews: gestructureerd, ongestructureerd en half gestructureerd (Dingemanse, 2021). Bij een gestructureerd interview staan de vragen en de volgorde van de vragen vast. Hiermee wordt ernaar gestreefd dat alle geïnterviewde personen onder dezelfde omstandigheden geïnterviewd worden en dat dezelfde vragen op dezelfde manier worden gesteld (Dingemanse, 2021). Bij semigestructureerde interviews is een deel van de gestelde vragen voorafgaand aan het interview vastgelegd. De volgorde waarin de vragen worden gesteld is flexibel (Genau, 2021). Tot slot zijn er ongestructureerde interviews. Hierbij worden vragen gedurende het interview bedacht aan de hand van een vooraf opgestelde lijst met onderwerpen (Dingemanse, 2021). In dit onderzoek is het interview semigestructureerd. Deze methode wordt gehanteerd omdat dit tot nieuwe inzichten kan leiden en daardoor ook tot nieuwe vragen.

2.2.3 Betrouwbaarheid en validiteit fieldresearch

Om de betrouwbaarheid van het fieldresearch te waarborgen is gekozen om de enquête af te nemen via de online tool Survey Zoho. De resultaten van de enquête kunnen door middel van deze tool worden geëxporteerd naar Excel waar deze kunnen worden geanalyseerd. De vragenlijst wordt hiermee op consistente wijze afgenomen.

De enquête- en interviewvragen worden opgesteld naar aanleiding van het deskresearch. Het deskresearch is op een betrouwbare en valide manier tot stand gekomen, zoals beschreven in hoofdstuk 2.1.1. Hiermee wordt de betrouwbaarheid en validiteit van de vragen gewaarborgd. De vragen zullen van tevoren worden voorzien van feedback. Deze feedback is afkomstig van de opdrachtgever en van de docentbegeleider om ervoor te zorgen dat het onderzoek en de vragen voor de respondenten duidelijk zijn.

Voor de enquête is gekozen voor een selecte steekproef. Hiervoor zijn alle leden (circa 200) van CLC-VECTA benaderd. De keuze voor een selecte steekproef zorgt echter voor een lage externe validiteit. (Merkus, 2021). Dit houdt in dat geen uitspraak gedaan kan worden over de populatie als geheel, maar alleen over de steekproef.

Voorafgaand aan het interview zal gevraagd worden of het gesprek mag worden opgenomen. Aan de hand van de opname kan vervolgens het interview worden uitgewerkt. Voor het uitwerken van het interview zal gebruik worden gemaakt van woordelijke transcriberen. Bij woordelijk transcriberen wordt de opname helemaal uitgetypt, met uitzondering van irrelevante tekst, zoals gestotter en herhalingen. Bij deze vorm van transcriberen wordt gestreefd naar volledigheid (Het Notuleercentrum, z.d.). Dit bevordert de betrouwbaarheid.

2.3 Methode van analyseren

Voor de data-analyse worden alle resultaten van de enquête geëxporteerd naar het programma Excel. In Excel worden de resultaten verwerkt en weergegeven in de vorm van tabellen en grafieken. Aan de hand van de inzichten die de tabellen en grafieken geven worden de resultaten vergeleken met de theorie. Voor het analyseren van het interview zal de uitkomst worden vergeleken met de resultaten van de enquête en de theorie.

2.4 Koppeling deelvragen aan de onderzoeksmethoden

In voorgaande paragrafen zijn de verschillende methoden van onderzoek behandeld die in dit onderzoek gebruikt zullen worden. In onderstaande tabel is in een overzicht weergegeven hoe aan de deelvragen invulling wordt gegeven en welke methoden van onderzoek hierbij zal worden gebruikt.

Deelvraag	Methode van onderzoek	Invulling	Bronnen
Welke aspecten zijn van belang voor een circulaire economie?	Deskresearch	Onderzoek naar wat er wordt verstaan onder een circulaire economie en welke aspecten van belang zijn.	Databank: HU HUGO databank, Google Scholar, Finance & Control databank Boeken HU bibliotheek
In hoeverre is de branche van beurzen en congressen circulair?	Fieldresearch	Inventarisatie van de huidige situatie.	Enquête en interview
Welke mogelijkheden zijn er voor beurzen en congressen wat betreft circulariteit?	Desk- en fieldresearch Analyse	Op basis van de resultaten uit deelvraag 2 zullen vanuit theoretisch perspectief mogelijkheden worden geanalyseerd betreft het verplaatsen richting een circulaire economie.	Databank: HU HUGO databank, Google Scholar, Finance & Control databank Boeken HU bibliotheek Enquête en interview
Op welke manieren kunnen circulaire investeringen worden gefinancierd?	Desk- en fieldresearch Analyse	Aan de hand van de mogelijkheden van deelvraag 3 zal in kaart worden gebracht op welke wijze de investeringen kunnen worden gefinancierd.	Databank: HU HUGO databank, Google Scholar, Finance & Control databank Boeken HU bibliotheek Enquête

3. Theoretisch kader

Om de onderzoeksvragen op een goede manier uit te werken dient de juiste theorie te worden toegepast. In dit hoofdstuk wordt op basis van deskresearch theorie beschreven voor verschillende aspecten van het onderzoek.

In de eerste paragraaf zal de evenementenbranche besproken worden, waarbij de focus ligt op beurzen en congressen. In het tweede hoofdstuk zal uiteengezet worden wat een circulaire economie is en hoe dit verband houdt met duurzaamheid. Vervolgens zal gekeken worden welke modellen er kunnen worden gebruikt om circulariteit meetbaar te maken, welke businessmodel hierop aansluit en welke wet- en regelgeving van toepassing is op circulair ondernemen. Tot slot zal er worden gekeken naar de financieringsmogelijkheden.

3.1 Zakelijke evenementenbranche

Om een beter beeld te krijgen van beurzen en congressen zal in deze paragraaf worden gekeken naar de definitie van beurzen en congressen. Hierbij worden dezelfde definities gehanteerd als bij CLC-VECTA. Daarnaast wordt kort gekeken naar zakelijke evenementenbranche als geheel. Hierbij worden de cijfers van voor de COVID-19 pandemie gebruikt.

3.1.1 Definities beurzen en congressen

Als er gesproken wordt over beurzen worden deze in 2 categorieën ingedeeld:

- Vakbeurzen
- Publieksbeurzen

Vakbeurzen worden door CLC-VECTA (2008) omschreven als:

“Evenementen met een begin- en einddatum dat over het algemeen regelmatig plaatsvindt, waarbij bedrijven een representatieve productlijn van één of meer sectoren presenteren, met als doel (potentiële) klanten te ontmoeten en de belangstelling voor zijn product op te wekken of te bestendigen. De beurs vindt plaats op een fysieke locatie die (per editie) verplaatsbaar is. Vakbeurzen zijn voornamelijk gericht op zakelijke bezoekers.”

Publieksbeurzen worden door CLC-VECTA (2008) omschreven als:

“Evenementen met een begin- en einddatum dat over het algemeen regelmatig plaatsvindt, waarbij bedrijven een representatieve productlijn uit één of meer sectoren presenteren met het doel te verkopen of informatie te verschaffen. De beurs vindt plaats op een fysieke locatie die (per editie) verplaatsbaar is. Publieksbeurzen zijn voornamelijk gericht op recreatieve bezoekers.”

Voorbeelden van beurzen zijn: Huishoudbeurs, Libelle Zomerweek, Horecava en Bouwbeurs Utrecht.

Congressen vallen onder de categorie vakgerichte evenementen gericht op kennisoverdracht. Het doel van deze evenementen is om kennis over te dragen en uit te wisselen. Dit kan in verschillende werkvormen voorkomen. Voorwaarde is het gebruik van een externe locatie welke alleen toegankelijk is voor deelnemers van de bijeenkomst. De bijeenkomsten zijn niet-openbaar. Dit betekent dat bijeenkomsten toegankelijk zijn voor een besloten groep en voor groepen waarbij van tevoren, soms tegen betaling, is aangemeld. Qua duur kan er sprake zijn van een dagdeel, meerdere dagdelen en meerdere dagen (CLC-VECTA, 2008).

Voorbeelden van congressen zijn: Nationaal Congres Citymarketing, CareTech congres en Data Driven Healthcare.

3.1.2 Omvang zakelijke evenementenmarkt

In Nederland worden er jaarlijks honderdduizenden zakelijke evenementen en bijeenkomsten georganiseerd. Samen zorgt dit voor meer dan 130 miljoen bezoekers per jaar. Voor COVID-19 bedroeg de totale omzet van de zakelijke evenementenmarkt €5,2 miljard en was de markt goed voor ruim 70.000 banen (Respons & Leisure Advies, 2021). COVID-19 heeft grote impact gehad op de zakelijke evenementenmarkt. Zowel in 2020 als in 2021 was de omzetzijnde meer dan 70% (Respons & Leisure Advies, 2022).

3.2 Economische modellen

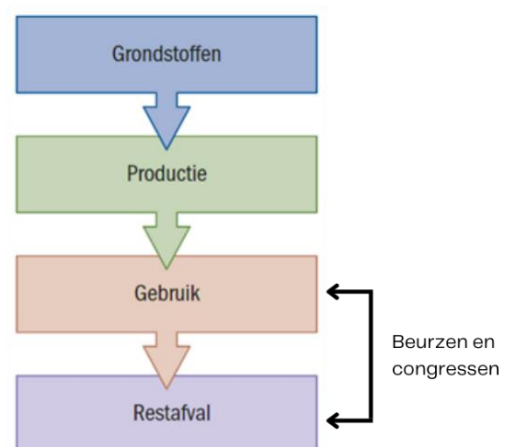
Een economisch model is een conceptuele weergave van het economisch systeem (Hopman, et al., 2019). Bij duurzaamheid wordt hierin onderscheid gemaakt tussen een lineaire economie en een circulaire economie (Van Houten, 2019). Als eerst zal de huidige economie, lineaire economie, worden besproken gevolgd door de gewenste economie, een circulaire economie.

3.2.1 Lineaire economie

In de huidige economie worden materialen van de aarde gebruikt om producten te maken die vervolgens worden weggegooid als afval (Ellen MacArthur Foundation, z.d.). Dit proces is lineair. Een lineaire economie, ook wel traditionele economie genoemd, is gebaseerd op het winnen en verbruiken van grondstoffen voor producten die na verloop van tijd worden weggegooid (Van Houten, 2019).

Een lineaire economie (zie figuur 1) komt grotendeels voort uit manier van ondernemen die ontstaan is tijdens de industriële revolutie. Sinds die periode is bij de economische ontwikkeling uitgegaan van de gedachte dat er een aanhoudende, economische levensvatbare aanvoer van natuurlijke hulpbronnen zal zijn. Dit heeft geresulteerd in een lineair economisch proces dat gebaseerd is op het gebruiken van hulpbronnen, de productie van goederen en diensten, en de verwijdering van afval na gebruik (Ramkumar, et al., 2018). Door deze manier van produceren neemt de schade aan de omgeving door afval toe. Dit zorgt voor verborgen kosten. Dit komt omdat schade aan de omgeving door afval, ook wel externaliteiten genoemd, veelal geen prijs kennen (Ruoff, 2019).

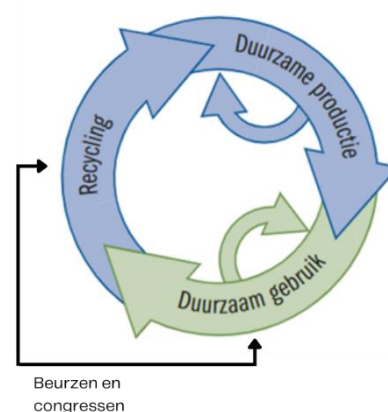
Bij het tot stand komen van beurzen en congressen worden geen eigen producten geproduceerd. Dit betekent dat deze ondernemingen vanaf de fase 'gebruik' een actieve functie hebben in het economisch proces en ook medeverantwoordelijk zijn voor de afvalstromen, zie figuur 1.

Figuur 1: Lineaire economie (Van Houten, 2019)

3.2.2 Circulaire economie

Het economisch proces die het meest duurzaam is, is een circulaire economie (Van Houten, 2019). Dit is een gesloten systeem, waarbij bestaande materialen en producten zo lang mogelijk gedeeld, verhuurd, hergebruikt, hersteld, opgeknapt en gerecycleerd worden om meer waarde te creëren. Restafval bestaat vrijwel niet meer. Wanneer een product het einde van de levensduur bereikt, worden de materialen zoveel mogelijk binnen de economie gehouden. Deze kunnen keer op keer worden gebruikt, waardoor meer waarde wordt gecreëerd (Europees Parlement, 2022). Het systeem is zowel energieneutraal als CO₂-neutraal (Van Houten, 2019). Het proces van een circulaire economie is in figuur 2 in beeld gebracht. Beurzen en congressen zijn verantwoordelijk voor een duurzaam gebruik en recycling, omdat er door de organisaties geen producten worden geproduceerd.

Figuur 2: Circulaire economie (Van Houten, 2019)

Een belangrijk begrip binnen een circulaire economie is 'afval'. Het doel van een circulaire economie is om afval te elimineren (De Ritter & Bet, 2016). Volgens De Ritter & Bet (2016) wordt met afval in een circulaire economie bedoeld:

1. Gebruikte grondstoffen: materialen en energie die worden geconsumeerd en weggegooid na gebruik;
2. Producten met een afval-waardeketen: producten met een kunstmatige korte levensduur die worden weggegooid terwijl andere gebruikers deze nog zouden kunnen en willen gebruiken;
3. Producten waarvan de capaciteit onvoldoende wordt benut;
4. Gebruikte producten met grondstoffen van waarde: componenten, materialen en energie van gebruikte producten die niet terug in gebruik worden genomen.

Een stichting die zich inzet voor het versnellen van de overgang naar een circulaire economie is de Ellen MacArthur Foundation. Deze stichting is in 2010 opgericht en is inmiddels één van de leidende denktanks en netwerken voor een circulaire economie. De stichting werkt samen met bestuurders uit de zakenwereld, de overheid en academische instellingen aan onderzoek, projecten en onderwijs (Consultancy.nl, 2017).

Het TNO (2013), een Nederlandse organisatie voor toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek, gebruikt voor de definitie van een circulaire economie de Nederlandse vertaling van de definitie zoals de Ellen MacArthur Foundation deze definieert:

“De circulaire economie is een economisch en industrieel systeem dat de herbruikbaarheid van producten en grondstoffen en het Herstellend vermogen van natuurlijke hulpbronnen als uitgangspunt neemt en waarde vernietiging in het totale systeem minimaliseert en waarde creatie in iedere schakel van het systeem nastreeft.”

Een circulaire economie is gebaseerd op drie principes, aldus The Ellen MacArthur Foundation (z.d.):

1. Ontwerp van afval en vervuiling
2. Producten en materialen in gebruik houden
3. Regeneer natuurlijke systemen

Ontwerp van afval en vervuiling

Een circulaire economie onthult de negatieve effecten van de economische activiteiten die schade toebrengen aan de menselijke gezondheid en natuurlijke systemen. Dit omvat de uitstoot van broeikasgassen en gevaarlijke stoffen, de vervuiling van lucht, land en water en structureel afval zoals verkeersopstoppen (Ellen MacArthur Foundation, z.d.).

Producten en materialen in gebruik houden

Een circulaire economie bevordert activiteiten die waarde behouden in de vorm van energie, arbeid en materialen. Denk aan hergebruik, repareren, recycling en circulaire productieontwerpen om producten en materialen in de economie te laten circuleren. Circulaire systemen maken daarnaast effectief gebruik van bio-based materialen door verschillende toepassingen van bio-based aan te moedigen (Ellen MacArthur Foundation, z.d.). Bio-based materialen zijn materialen die gemaakt zijn van hernieuwbare grondstoffen en compleet of gedeeltelijk bestaan uit biologische materialen (Quist, 2021).

Regenereer natuurlijke systemen

Een circulaire economie vermijdt het gebruik van niet-hernieuwbare hulpbronnen en behoudt of verbetert hernieuwbare hulpbronnen, bijvoorbeeld door hernieuwbare energie te gebruiken in plaats van fossiele brandstoffen (Ellen MacArthur Foundation, z.d.).

3.2.3 Verband tussen duurzaamheid en circulariteit

Uit voorgaande paragraaf is duidelijk geworden wat wordt verstaan onder een circulaire economie, waarbij de definitie, opgesteld door the Ellen MacArthur Foundation centraal staat.

Het Brundtland Rapport 'Our Common Future' (1987) omschrijft duurzaamheid als een ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van de toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen. Hierbij ligt de focus op 3 aspecten: sociaal-maatschappelijk, ecologisch en economisch.

Bij het vergelijken van de betekenissen kan gesteld worden dat circulariteit bijdraagt aan een duurzamere wereld. Dit hoeft echter niet te betekenen alle activiteiten gericht op duurzaamheid bijdragen aan de doelstellingen van een circulaire economie. Een circulaire economie heeft dezelfde achterliggende theorieën en visies als duurzaamheid. Bij een circulaire economie, of circulariteit in het algemeen, ligt de focus op kringlopen van grondstoffen. Bij duurzaamheid heeft dit breder betrekking op mensen, planeet en economie.

3.3 Redenen voor een circulaire ontwikkeling

In voorgaande paragrafen is uiteengezet wat een circulaire economie is en hoe circulariteit zich verhoudt tot duurzaamheid. In deze paragraaf zal gekeken worden naar de reden voor een duurzame ontwikkeling, en daarmee ook de beweging richting een circulaire economie.

Volgens Van Houten (2019) ligt een beweging richting een circulaire economie in het verlengde van ethisch handelen. Wieger van Dalen (2020), docent bedrijfsethiek en schrijver van het boek 'Ethiek is de basis', omschrijft ethiek als: "De wetenschap die moraal bestudeert en die tracht de moraal verder te helpen door nieuwe argumenten te ontwikkelen en te gebruiken in afwegingen". De reden dat organisaties kiezen om het 'goede' te doen en een duurzame bedrijfsvoering voeren, heeft volgens Van Houten (2019) drie redenen:

1. Het kan

Organisaties hebben een intrinsieke motivatie. Dit is een motivatie van binnenuit zonder dat ertoe gedwongen wordt om duurzame beslissingen te nemen.

2. Het moet

Ethische handelen kan door externe prikkels worden afgedwongen. Die prikkels kunnen gegeven worden door wetgevers die wet- en regelgeving opstellen, door certificerende organisaties die keurmerken toekennen of door de publieke opinie.

3. Het loont

Als laatst loont circulair ondernemen en kan het geld opleveren. Zowel voor de samenleving als voor de organisatie. Voor de organisaties kan de overstap naar een circulaire economie financiële voordelen hebben. Dit is mogelijk door:

- a. Kostenbesparing
- b. Voldoen aan minder hoge rendementseisen

Door na te denken over de inzet van producten kunnen de totale bedrijfskosten worden verlaagd, aldus Boudewijn Mos, Co-Founder van Ecochain Technologies (Luimstra, 2019). Mos vertelde dat door kostenbesparing circulariteit als verdienmodel kan worden gezien. Bedrijven kunnen kapitaal vrij maken om te investeren in nieuwe activiteiten (Luimstra, 2019).

Daarnaast kan een duurzaam beleid, waar circulariteit onderdeel van is, leiden tot verlaging van de rendementseisen van vermogensverschaffers (ING, z.d.). Dit heeft volgens Van Houten (2019) te maken met het idee dat de toekomstige winst van een duurzame organisatie beter te voorspellen is.

3.4 Circulariteitsladder

In voorgaande paragrafen is uiteengezet wat wordt verstaan onder een circulaire economie. Om een volledig circulaire economie te bereiken zal efficiënter moeten worden omgegaan met grondstoffen (Hanemaaijer, et al., 2021). Hiermee zal onder meer worden voldaan aan de drie principes van het MacArthur Foundation, zoals beschreven in hoofdstuk 3.2.2. Het gaat hierbij om de principes van het ontwerpen van afval en vervuiling, het behouden van producten en materialen en het regenereren van natuurlijke systemen (Ellen MacArthur Foundation, z.d.). Om dit te bereiken kan gebruik worden gemaakt van circulariteitsstrategieën die ook wel bekend staan als R-strategieën (Hanemaaijer, et al., 2021). De R-strategieën geven aan in welke mate circulariteit in de organisatie aanwezig is. Dit model kent verschillende versies waarvan in dit onderzoek het model wordt omschreven dat is ontwikkeld door het Plan Bureau voor de leefomgeving, zie figuur 3.

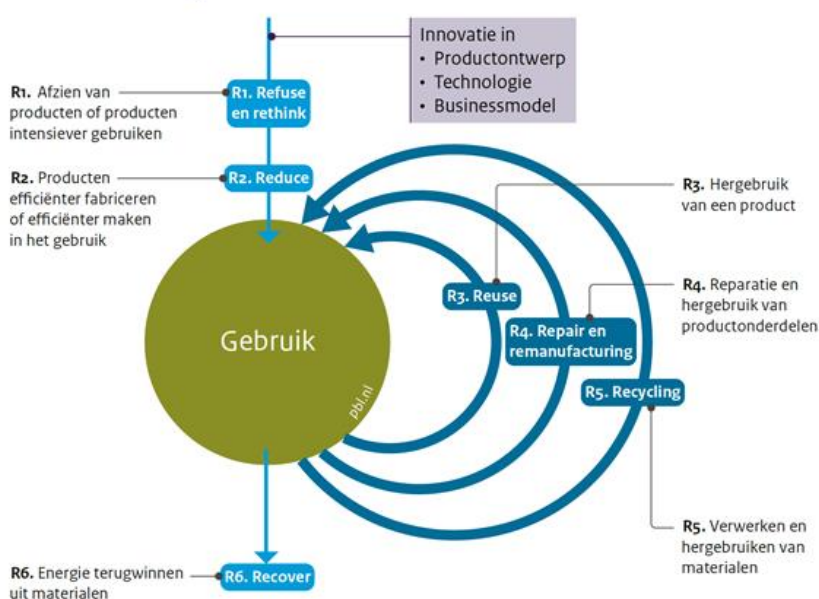
De R-strategieën worden gecombineerd en weergegeven aan de hand van een circulariteitsladder (R-ladder). De R-ladder van het Plan Bureau voor de leefomgeving kent zes strategieën (Hanemaaijer, et al., 2021), welke in tabel 1 worden omschreven:

R-trede	Strategie	Betekenis
R1	Refuse en rethink	Afzien of intensiveren van het gebruik van producten.
R2	Reduce	Efficiënter fabriceren of gebruiken van producten.
R3	Reuse	Hergebruik van een product
R4	Repair en remanufacture	Het repareren of herstellen en hergebruiken van (onderdelen van) producten.
R5	Recycling	Het verwerken en hergebruiken van materialen.
R6	Recover	Het energie terugwinnen uit materialen.

Tabel 1: R-strategieën

De R-strategieën boven aan de ladder (refuse en rethink, reduce) verminderen het totale grondstoffengebruik. De R-strategieën in het midden (reuse, repair en remanufacturing) zorgen ervoor dat nieuwe grondstoffen minder snel nodig zijn. Tot slot is recycling en recover gericht op het sluiten van de kringloop van grondstoffen. Voor het realiseren van een circulaire economie zijn alle R-strategieën nodig (Ruoff, 2019).

R-ladder met strategieën van circulariteit

Figuur 3: R-ladder met strategieën van circulariteit (Hanemaaijer, et al., 2021).

De R-ladder wordt daarnaast ook geregeld gebruikt voor het uitdrukken van de mate van circulariteit binnen organisaties. Het uitgangspunt hierbij is hoe hoger een strategie staat op de ladder, hoe minder grondstoffen of bewegingsstappen het vergt en daardoor zorgt voor een lagere milieudruk (Ruoff, 2019).

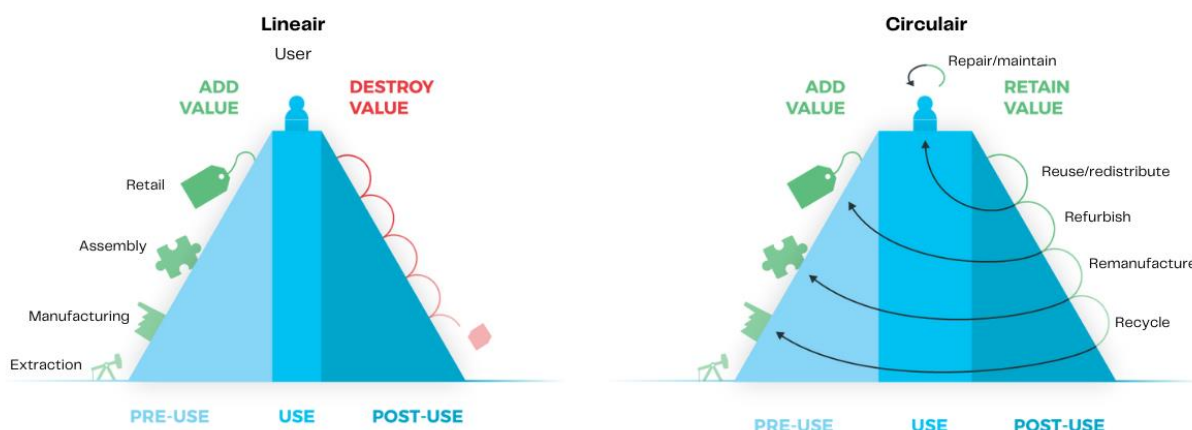
3.5 Circulair businessmodel

Om richting een circulaire economie te bewegen dient in veel gevallen het businessmodel aangepast te worden (Jonker, Stegeman, & Faber, 2018). Een businessmodel wordt door van Houten (2019) gedefinieerd als: “De wijze waarop een organisatie allerlei productiefactoren combineert om een goed of dienst te produceren en op de markt te brengen die voor afnemers waardevol zijn, zodat de producerende organisatie haar doelstellingen kan verwezenlijken. Het draait hierbij om het creëren van waarde”. Van Houten (2019) voegt hieraan toe dat de betreffende doelstellingen zowel sociaal, ecologisch als financieel van aard zijn.

Vanuit een financieel perspectief is een circulaire economie zinvol. Het hergebruiken van materialen kan kosten besparen en een nieuwe manier van handelen kan ook voor nieuwe opbrengsten zorgen (Achterberg, Hinfelaar, & Bocken, 2016). Een model dat helpt te positioneren in een circulaire omgeving en helpt bij het ontwikkelen van toekomstige strategieën voor circulair ondernemen, is de Value Hill.

In de afgelopen jaren zijn er manieren ontwikkeld voor het ontwerpen, produceren, distribueren en verkopen van goederen. Door grondstoffen uit de aarde te halen, deze klaar te maken voor productie, te verwerken tot producten en te distribueren naar consumenten, wordt bij elke stap waarde toegevoegd. Nadat de consument het product heeft gebruikt, gaat de waarde bergafwaarts. De huidige bedrijfsmodellen zijn verkoopgericht wat inhoudt dat de inkomsten voornamelijk komen uit de verkoop van zoveel mogelijk producten. Dit zorgt ervoor dat producenten producten produceren met een relatief korte levensduur om steeds nieuwe producten te verkopen (Achterberg, Hinfelaar, & Bocken, 2016). Het huidige businessmodel zorgt ervoor dat de gecreëerde waarde snel verloren gaat. Figuur 4 (lineair) toont dat waarde wordt toegevoegd naarmate het product wordt ontwikkeld (uphill) en zodra het product te top van de ‘hill’ heeft bereikt, is de waarde van het product maximaal. Na een korte levensduur van het product gaat de waarde van het product vervolgens snel naar beneden (downhill).

Het idee bij een circulair businessmodel is om de toegevoegde waarde van een product zo lang mogelijk vast te houden (Fraaije, et al., 2019). In de Value Hill wordt waarde toegevoegd bij het omhoog bewegen op de berg (uphill). Circulaire strategieën houden het product zo lang mogelijk op de hoogste waarde (top hill) (Achterberg, Hinfelaar, & Bocken, 2016). Dit wordt gerealiseerd door producten zo te ontwerpen dat ze lang meegaan en geschikt zijn voor onder meer onderhoud en reparatie. Hierdoor wordt de drang voor nieuwe hulpbronnen uitgesteld en kunnen de producten langer meegaan (Bocken, de Pauw, Bakker, & van der Grinten, 2016). Dit proces is weergegeven in figuur 4 (circulair).

Figuur 4: Lineaire en circulaire Value Hill (Achterberg, Hinfelaar, & Bocken, 2016)

In het rapport van Circle Economy (2016) wordt aangegeven dat er om controle te kunnen houden over de hulpbronnen en de waarde van de producten te behouden, er verschillende bedrijfsactiviteiten kunnen plaatsvinden. Deze kunnen op de Value Hill onder vier categorieën worden ondergebracht:

1. *Uphill: Circulair ontwerp*
Gericht op het ontwerpen van producten en materialen met oog op lange termijn waarde behoud. Deze activiteiten bevinden zich aan de linkerkant van de berg.
2. *Tophill: Optimaal gebruik*
Gericht op een beter gebruik en een hogere productiviteit van producten. Deze activiteiten bevinden zich aan de top van de Value Hill.
3. *Downhill: Waarde reparatie*
Gericht op waarde herwinning. Herwonnen materialen, ook wel bekend als afval, worden nogmaals gebruikt. Hierdoor ontstaan activiteiten als het opknappen van producten, het verkopen van tweedehandsproducten, herfabricage en recycling.
4. *Netwerkorganisaties*
Gericht op het beheer en de coördinatie van circulaire waarde netwerken. Denk hierbij aan de coördinatie en beheer van grondstofstromen en andere ondersteunende activiteiten in een circulair netwerk.

Binnen beurzen en congressen worden zelf geen producten geproduceerd. Daarom zal in dit onderzoek vooral worden gekeken naar de activiteiten gericht op het optimaal gebruik en waarde reparatie. Een gedetailleerd overzicht van de categorieën en bijpassende activiteiten is te vinden in bijlage 2.

3.6 SUB-methode

Om invulling te geven aan de Value Hill kan gebruik worden gemaakt van de SUB-methode (figuur 5). Deze methode laat duurzame alternatieven zien voor het gebruik van producten. Door gebruik te maken van de methode wordt invulling gegeven aan de R-strategieën op de circulariteitsladder en komt daarmee overeen met de businessmodellen en activiteiten van de Value Hill, als beschreven in bijlage 2. De SUB-methode kent drie categorieën: Save, Use en Buy (Substitute, 2021).

Save

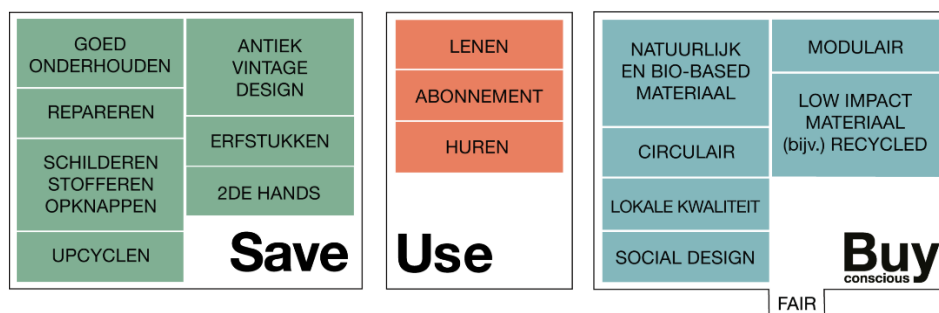
Save staat voor het bewaren en opknappen van producten en is de meest circulaire optie. In plaats van nieuwe producten kopen zal geprobeerd worden om oude producten op te knappen of tweedehands aan te kopen.

Use

Indien producten weinig of voor slechts 1 bijeenkomst worden gebruikt, kan gedacht worden aan lenen, leasen of delen. Bij leasen en lenen, ook wel bekend als Product-as-a-service, wordt toegang tot een product geleverd in plaats van het product zelf. Er wordt voor deze producten betaald naar gebruik. De manieren geven de mogelijkheid om producten te gebruiken voor een korte tijd.

Buy

Mochten producten niet bewaard kunnen worden of niet aangeschaft kunnen worden door middel van lenen, leasen of delen, kan besloten worden om nieuw te kopen. Door na te denken over de materialen en de manier van produceren wordt er gezorgd dat de nieuwe producten in de waardekringloop kunnen blijven. Deze producten zijn bijvoorbeeld gemaakt van natuurlijke of bio-based materialen, kunnen gerecycled worden of worden lokaal gemaakt. Door het kopen van lokaal gemaakte producten is minder vervoer nodig, wat zorgt voor minder CO2-uitstoot.

Figuur 5: De SUB-methode (Substitute, 2021)

3.7 Wet- en regelgeving

De Nederlandse en Europese bestuursorganen zien de urgentie van een transitie naar een circulaire economie in (McDonald, 2022). Om deze reden hebben zowel de Nederlandse als Europese bestuursorganen een plan opgezet om een circulaire economie te verwezenlijken. In deze paragraaf zal gekeken worden naar de doelstellingen van de bestuursorganen en de huidige wet- en regelgeving omtrent circulariteit.

De Nederlandse overheid werkt momenteel samen met het bedrijfsleven, kennisinstituten, natuur- en milieuorganisaties, overheden, vakbonden, financiële instellingen en andere maatschappelijke organisaties om zuiniger en slimmer met grondstoffen om te gaan. Hierbij wordt er gestreefd naar een volledig circulaire economie in Nederland in 2050, met als tussendoelstelling de halvering van

het gebruik van mineralen, metalen en fossiele grondstoffen in 2030 (Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2021). Deze afspraken zijn vastgelegd in het Rijksbrede programma Circulaire economie (RpCE) (Rijksoverheid, 2016).

Daarnaast zijn er op internationaal niveau ook afspraken gemaakt. Het VN-Klimaatakkoord van Parijs is daar één van. In het Klimaatakkoord is afgesproken de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5°C ten opzichte van de tijd vóór de industrie. De ambitie van de EU is om in 2050 klimaatneutraal te zijn en in 2030 een CO₂-reductie te realiseren van minimaal 55% ten opzichte van 1990 (DNB, z.d.).

Om de plannen van een overgang naar een circulaire economie te behalen zal wet- en regelgeving nodig zijn. Momenteel zijn er nog geen specifieke wetten opgenomen in de Nederlandse wetgeving wat betreft circulariteit (Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2021). De huidige Nederlandse wet- en regelgeving is ingesteld op een lineaire economie. Dit zorgt ervoor dat de huidige wet- en regelgeving (soms) tegenwerkt (T. Bulters, persoonlijke communicatie, 4 mei 2022). Bij diverse ministeries wordt momenteel gewerkt om de wet- en regelgeving die circulariteit tegenwerkt weg te nemen (Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2021). Dit wordt onder meer gedaan middels het Versnellingshuis Nederland Circulair. Dit is een organisatie dat ondernemers helpt richting een circulaire economie (Versnellingshuis CE, 2021).

Hoewel er geen directe wet- en regelgeving is betreft circulariteit is er wel wet- en regelgeving die circulariteit bevordert, zoals de statiegeldwetgeving. In deze wet is onder meer opgenomen dat op kleine plastic flesjes vanaf 1 juli 2021 statiegeld van toepassing is. Voor metalen drankverpakkingen is het Besluit maatregelen Metalen drankverpakkingen afgerond en zal per 31 december 2022 statiegeld worden ingevoerd (Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2021).

3.8 Financiering

De transitie naar een circulaire economie neemt kosten met zich mee (ING, z.d.). Het financieren van circulaire activiteiten kan op verschillende manieren. In deze paragraaf worden enkele financieringsmogelijkheden uiteengezet:

- Externe financiering
- Interne financiering
- Subsidies
- Fiscale regelingen

3.8.1 Externe financiering

Investerders zijn zich steeds meer bewust van de noodzaak van een transitie naar een circulaire economie (Achterberg, 2022). Dit zorgt ervoor dat onder meer banken steeds meer inzetten op groene financieringsmogelijkheden. Deze leningen hebben volgens Robbert-Jan Kromkamp, Lead van de ING Groenbank, aantrekkelijke rentekortingen (ING, z.d.). Om in aanmerking te komen voor een zogenoemde groenlening is een groenverklaring nodig van de overheid (Alfa Accountants en Adviseurs, 2019).

De groenlening is niet de enige bancaire financieringsvorm voor het investeren in duurzaamheid/circulariteit. Andere mogelijkheden zijn een traditionele banklening, bankgaranties, hypothecaire lening en kredietverzekeringen (Wams, 2022).

Producten kunnen ook gefinancierd worden door middel van leasing. Dit is een onderdeel van Product-as-a-service waarbij producten worden aangeboden als een dienst. Bij leasing wordt gedurende een afgesproken termijn maandelijks een bedrag betaald voor het gebruik van een product (Van Eijck, Wat is leasing?, 2022). Deze vorm van financiering bevordert de circulariteit in de

economie. Dit komt omdat producten na afloop van het leasetermijn terugkomen bij de leverancier, vernieuwd worden en wederom in het economisch verkeer terechtkomen (ABN AMRO, 2021). Leasen kan voordelig zijn dan een bancaire lening. Dit komt omdat een investering via een bancaire lening bewerkelijker is en daardoor ook duurder, denk aan rentelasten, vaste kosten, variabele kosten en afschrijvingskosten (Van Eijck, Wat is leasing?, 2022).

Daarnaast zijn er ook nog alternatieve externe financieringen. Dit zijn financieringen die niet via een bank komen, maar van alternatieve financiers. Vormen van externe financieringsvormen zijn crowdfunding en business angels (Wams, 2022). Bij crowdfunding kunnen mensen via een platform investeren in de onderneming. Business angels zijn particuliere investeerders die alleen of met een groep tussen de 50.000 en 750.000 euro in bedrijven investeren (Wams, 2022).

Een voordeel van externe financiering is dat direct kan worden geïnvesteerd. Het aanvragen van een externe financiering is echter geen gemakkelijk proces. Met name banken willen een gedegen ondernemingsplan zien waaruit blijkt dat de lening kan worden terugbetaald (MT/Sprout, 2022). Daarnaast dient een vergoeding voor het geleende geld te worden betaald. Meestal in de vorm van rente. De aflossing van de lening in combinatie met de rente zorgen ervoor dat de vaste lasten van de onderneming stijgen.

3.8.2 Interne financiering

Bij financiering met interne middelen wordt gefinancierd met ingehouden winsten. Ingehouden winsten zijn de winsten die in eerdere jaren zijn behaald en zijn gereserveerd voor latere investeringen (MT/Sprout, 2022).

Het voordeel van deze vorm van financiering is dat de kosten relatief laag zijn. Het nadeel is dat er mogelijk een beperkte financiële ruimte is om te ondernemen. Het werkkapitaal is dus mogelijk lager (Van Eijck, Vind financiering voor je innovatie, 2021). Daarnaast kan door het gebruik van reserves dit niet meer als dividend worden uitgekeerd aan aandeelhouders.

3.8.3 Subsidies

De overheid ondersteunt organisaties die de omslag maken naar een circulair economie door verschillende overheidsregelingen, waaronder subsidies en fiscale regelingen. Subsidies zijn in Nederland beschikbaar op zowel nationaal als regionaal niveau.

In opdracht van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat is door onderzoeksbureau Dialogic onderzocht (2022) hoe de overheidsregelingen aansluiten bij de behoeften van de gastvrijheidssector. De brede evenementensector is onderdeel van de gastvrijheidssector. Uit het onderzoek blijkt dat op regionaal niveau de meeste subsidies verkrijgbaar zijn. Op regionaal niveau zijn er diverse subsidies welke onderling van elkaar verschillen. Om deze reden zal alleen worden gekeken naar subsidies op nationaal niveau. De twee belangrijkste subsidies die mogelijk interessant zijn voor beurzen en congressen op landelijk niveau zijn de ISDE en de SEBA.

De Investeringssubsidie duurzame energie (ISDE) is een tegemoetkoming voor de aankoop van zonneboilers, warmtepompen, biomassaketels en pellet kachels. De regeling is zowel particulier als zakelijk aan te vragen (Alfa Accountants en Adviseurs, 2019). De hoogte van de subsidie is afhankelijk van het soort investering en de energieprestatie. Voor isolerende deuren is dit 150 euro per vierkante meter (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2022). Deze subsidie is nuttig voor accommodaties en toeleveranciers.

Daarnaast is er de subsidieregeling Emissieloze Bedrijfsauto's (SEBA). Deze subsidie is voor ondernemers die nieuwe, volledig emissieloze bedrijfsauto's voor het vervoeren van goederen kopen of leasen. Het subsidiebedrag is maximaal 5.000 euro voor iedere bedrijfsauto (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2022). Deze subsidie is mogelijk voor zowel accommodaties, organisatoren en toeleveranciers.

3.8.4 Fiscale regelingen

Investeren in circulariteit wordt door de overheid naast subsidies ook ondersteund door middel van fiscale regelingen. Fiscale regelingen, zoals aftrekposten, vrijstellingen, heffingskorting en verlaagde tarieven verminderen de belastinglast van de ondernemer (Ministerie van Financiën, z.d.). De meest voorkomende fiscale regelingen bij het investeren in circulariteit zijn de aftrekposten KIA, EIA en MIA en Vamil (Alfa Accountants en Adviseurs, 2019).

De kleinschaligheidsinvesteringsaftrek (KIA) is een investeringsaftrek waarop ondernemers recht hebben indien in een boekjaar is geïnvesteerd in bedrijfsmiddelen en is niet beperkt tot duurzame investeringen (Belastingdienst, 2022). De KIA mag gecombineerd worden met andere fiscale regelingen. Het bedrag van de investeringsaftrek hangt af van het geïnvesteerde bedrag in het boekjaar. KIA aanvragen is mogelijk voor investeringen tussen € 2.401 en € 332.993 (Belastingdienst, 2022).

De Energie-investeringsaftrek (EIA) is een fiscale regeling waarmee de overheid ondernemers ondersteunt bij investeringen in energiebesparende bedrijfsmiddelen en duurzame energie, zoals zonnepanelen (Alfa Accountants en Adviseurs, 2019). Indien een investering wordt gedaan die aan de eisen voldoet van de EIA-regeling kan 45,5 procent van de investering afgetrokken worden van de winst waardoor de fiscale winst daalt (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2022). Dat percentage komt boven op de KIA. De investeringsaftrek wordt verstrekt bij investeringen van minimaal € 2.500 (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2022). Voorbeelden van investeringen waarbij de EIA gebruikt kan worden zijn: energiezuinige drankenkoelers, opslag van elektrische energie en energiezuinige vriezers of koelkasten (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2021).

De Milieu Investeringsaftrek (MIA) en Willekeurige afschrijving milieu-investeringen (Vamil) zijn fiscale regelingen die het mogelijk maken om voordelig in milieuvriendelijke technieken te investeren (Alfa Accountants en Adviseurs, 2019). De aftrek van de MIA kan oplopen tot 36 procent van het investeringsbedrag, naast de besproken KIA. De Vamil geeft de mogelijkheid om 75 procent van de investeringskosten af te schrijven op een tijdstip naar keuze. Dit levert een liquiditeits- en rentevoordeel op (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2022). Er kan aanspraak op deze fiscale regeling gemaakt worden indien het bedrijfsmiddel is opgenomen in de Milieulijst. Daarnaast dient er minimaal € 2.500 te zijn geïnvesteerd (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2022). Voorbeelden van investeringen waarbij de MIA gebruikt kan worden zijn: recyclingapparatuur, regenwaterinstallaties en 3D printers (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2021).

3.9 Deelconclusie

Het huidige economische systeem, een lineaire economie, is gebaseerd op het winnen en verbruiken van grondstoffen die na gebruik worden weggegooid. Een circulaire economie is een gesloten systeem van productie en consumptie, waarbij bestaande materialen en producten zo lang mogelijk worden gedeeld, verhuurd, hergebruikt, hersteld, opgeknapt en gerecycleerd worden om meer waarde te creëren. Een circulaire economie is gebaseerd op drie principes: ontwerp van afval en vervuiling, producten en materialen in gebruik houden en regenereren van natuurlijke systemen. Dit heeft als doel het behoud van de waarde van alles wat aan de aarde is onttrokken. Er is dus geen sprake van afval.

Organisaties doen aan duurzaam ondernemen omdat het kan. Deze organisaties hebben intrinsieke motivatie. Daarnaast zijn er organisaties die aan circulair ondernemen doen omdat het moet, bijvoorbeeld van wetgevers. Tot slot zijn er organisaties die zien dat het loont. Zo vallen er kosten te besparen en dient in sommige gevallen aan minder hoge rendementseisen te worden voldaan.

Om efficiënter om te gaan met grondstoffen kan gebruik worden gemaakt van circulariteitsstrategieën die zijn weergegeven aan de hand van de circulariteitsladder, R-ladder. De R-ladder kent zes treden: refuse en rethink, reduce, reuse, repair en remanufacture, recycling en tot slot recover. Indien aan deze strategieën wordt voldaan kan gesproken worden over een volledig circulaire economie. Om uit te drukken in welke mate een organisatie circulair is wordt ook gebruik gemaakt van de R-ladder.

Voor het realiseren van de circulariteitsstrategieën dient in de meeste gevallen het businessmodel aangepast te worden. Voor een circulaire economie kan gebruik worden gemaakt van de Value Hill. Om controle te kunnen houden over de hulpbronnen en de waarde van de producten te behouden dienen er verschillende bedrijfsactiviteiten plaats te vinden. Deze kunnen op de Value Hill onder 4 categorieën worden ondergebracht: circulair ontwerp (uphill), optimaal gebruik (tophill), waarde reparatie (downhill) en netwerkorganisaties. Hierbij zijn voor beurzen en congressen activiteiten in de categorie optimaal gebruik en waarde reparatie het meest relevant. Om invulling te geven aan de Value Hill kan onder meer gebruik worden gemaakt van de SUB-methode.

De overheid streeft naar een volledig circulaire economie in Nederland in 2050, met als tussendoelstelling de halvering van het gebruik van mineralen, metalen en fossiele grondstoffen in 2030. De huidige Nederlandse wet- en regelgeving is ingesteld op een lineaire economie en heeft nog geen specifieke wetten voor een circulaire economie. Dit zorgt ervoor dat de huidige wet- en regelgeving (soms) tegenwerkt. Hoewel er geen directe wet- en regelgeving is betreft circulariteit is er wel wet- en regelgeving die circulariteit bevordert, zoals de statiegeldwetgeving. Daarnaast dient rekening te worden gehouden met mogelijk komende wet- en regelgeving zodat niet in één keer omgeschakeld dient te worden.

De transitie naar een circulaire economie neemt ook kosten met zich mee vanwege investeringen die mogelijk moeten worden gedaan. Deze investeringen kunnen onder meer gefinancierd worden aan de hand van vier mogelijkheden:

1. *Externe financiering*: bancaire financieringen, leasing en alternatieve externe financieringen
2. *Interne financiering*: Ingehouden winsten
3. *Subsidies*: mogelijk zowel op landelijk als op lokaal niveau. Op landelijk niveau kan gekeken worden naar de investeringssubsidie duurzame energie (ISDE) en de subsidieregeling Emissieloze Bedrijfsauto's (SEBA)
4. *Fiscale regelingen*: de aftrekposten KIA, EIA en MIA en Vamil.

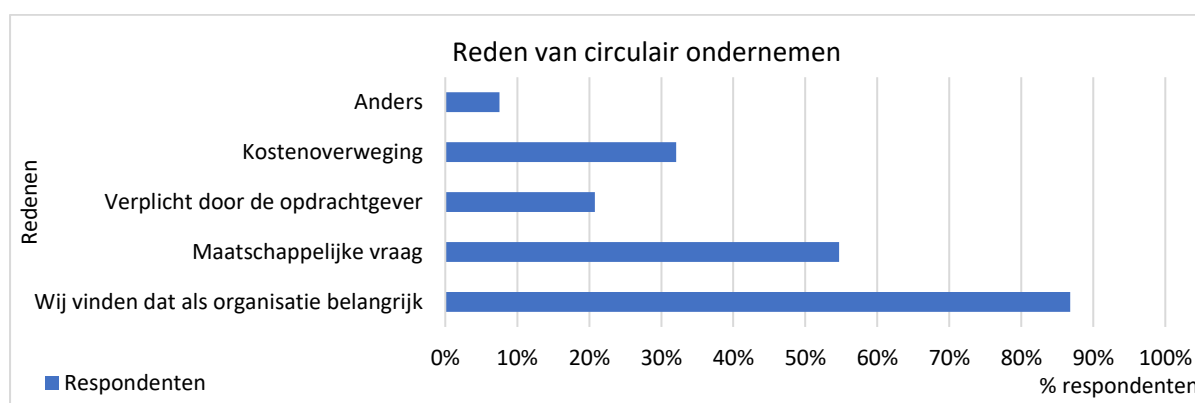
4. Circulariteit binnen beurzen en congressen

In voorgaand hoofdstuk is besproken welke aspecten van belang zijn voor de overgang naar een circulaire economie. In dit hoofdstuk zal aan de hand van fieldresearch in kaart worden gebracht in welke mate beurzen en congressen circulair zijn. Hiermee wordt antwoord gegeven op deelvraag 2: 'In hoeverre zijn beurzen en congressen circulair?'

Voor het fieldresearch is, zoals besproken in hoofdstuk 2, een enquête uitgestuurd. De tabellen en figuren zijn gebaseerd op de antwoorden van de respondenten. De antwoorden van de respondenten zijn opgenomen in bijlage 4. In dit hoofdstuk zal daarnaast een link gelegd worden tussen het interview met Saskia Vernooij en de resultaten van de enquête.

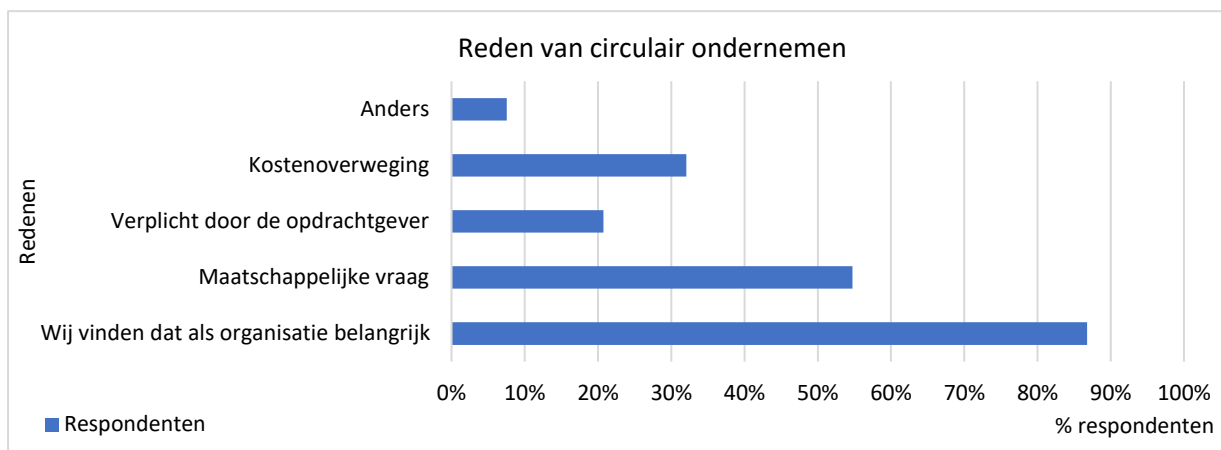
4.1 Redenen voor circulair ondernemen

Op basis van de antwoorden van de respondenten blijkt dat 78% bezig is met circulair ondernemen. Figuur 6 toont de redenen waarom organisaties aan circulair ondernemen doen. Van de organisaties die aan circulair ondernemen doet, geeft 86% aan een intrinsieke motivatie te hebben. Daarnaast speelt de maatschappelijke vraag naar circulariteit een rol bij de organisaties.

Figuur 6: Redenen van respondenten voor circulair ondernemen

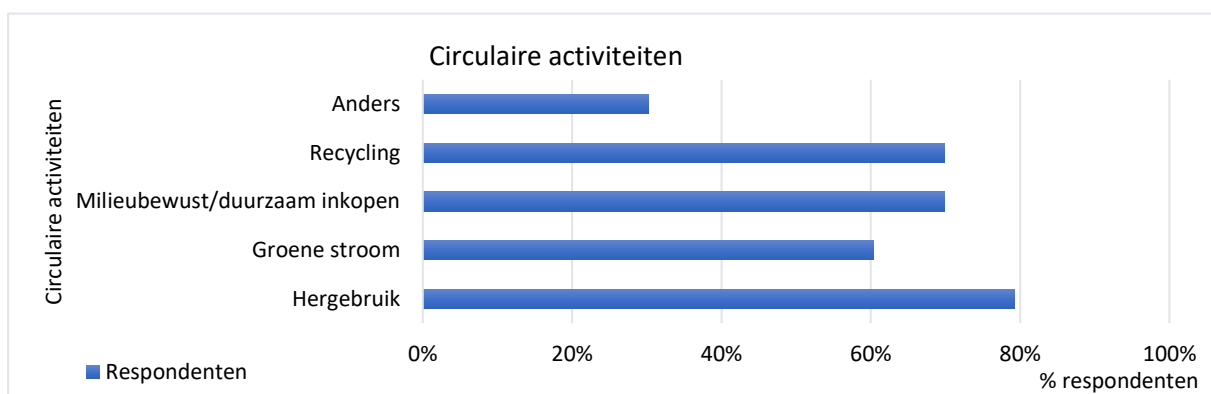
Van de respondenten gaf 78% aan circulair te ondernemen. Dat houdt in dat 15 respondenten dat niet doen. Hen is gevraagd waar dat door komt. In figuur 7 is dit schematisch weergegeven. Hieruit blijkt dat deze organisaties te weinig kennis hebben en dat de kosten in de ogen van de organisaties te hoog zijn. Er wordt doormiddel van de optie 'anders' aangegeven dat het te veel tijd kost om uit te zoeken wat een circulaire economie is en hoe hier invulling aan gegeven kan worden. Daarnaast wordt aangegeven dat het nog niet altijd mogelijk is om gebruik te maken van circulaire alternatieven. Deze zouden nog niet voor alles beschikbaar zijn.

Figuur 7: Reden van beurzen en congressen voor niet circulair ondernemen

4.2 Activiteiten

In deze paragraaf zal ingegaan worden op de activiteiten waarmee invulling wordt gegeven aan circulair ondernemen. 53 respondenten zijn al bezig met circulair ondernemen. Om te inventariseren wat ze precies doen is hen gevraagd aan te geven waar ze circulariteit al op hebben toegepast. Figuur 8 laat de verdeling van de huidige circulaire activiteiten zien. Er worden door de organisaties op meerdere gebieden aandacht besteedt aan circulariteit. Hierbij wordt aangegeven dat er gezocht wordt naar duurzame leveranciers. Deze zijn echter, volgens de organisaties, moeilijk vindbaar.

Figuur 8: Circulaire activiteiten

Enkele concrete activiteiten die de organisaties doen zijn: leveranciers stimuleren om zo duurzaam mogelijk te werken, gebruik maken van elektrische auto's en LED-lichten, minder printen en tot slot minder water gebruiken. In bijlage 4 zijn alle antwoorden opgenomen.

De implementatie van deze activiteiten staat echter nog in de kinderschoenen en is er veel afval wat gereduceerd moet worden, blijkt uit het interview met Saskia Vernooij. Enkele voorbeelden van afval welke Saskia aankaart zijn doeken die in stands gebruikt worden. Deze doeken zijn niet duurzaam en worden na gebruik weggegooid. Daarnaast wordt nog steeds veel gebruik gemaakt van geprinte brochures, magazines en folder, welke ook na beurzen en congressen worden weggegooid.

Hetzelfde geldt voor parketvloeren en tapijt dat ligt in de beurshallen en congreszalen. Tot slot is er veel transport omdat producten vanuit verschillende kanalen komen en niet altijd lokaal worden ingekocht.

Accommodaties en organisatoren zijn verder gevorderd op het gebied van circulariteit. Zo liggen enkele hallen van Ahoy Rotterdam vol met zonnepanelen, wordt er samengewerkt met Eneco op het gebied van energie en zijn er plannen met de omgeving voor een waterbuffer. Dit komt met name doordat opdrachtgevers van accommodaties en organisatoren vragen naar de activiteiten die de organisatie doet om een circulaire economie te bevorderen. De mate van circulariteit kan bepalend zijn voor wie de opdracht krijgt. Hierdoor worden accommodaties en organisatoren indirect gedwongen om circulair te ondernemen. Bij toeleveranciers is deze plicht er niet. Er wordt attent gemaakt dat circulariteit belangrijk is, maar het wordt nog niet verplicht gesteld.

De wil tot investeren is er bij de meeste organisaties. Dit blijkt ook uit tabel 2. De meeste investeringsplannen liggen bij de organisaties die eerder hebben geïnvesteerd in circulariteit. Circa 40% van de organisaties die niet eerder hebben geïnvesteerd in circulariteit zijn van plan om dit alsnog te doen.

Investeringsplannen	Is er eerder geïnvesteerd?	
	Ja	Nee
Nee	0%	43%
Alleen als het verplicht wordt gesteld	4%	14%
Ja, binnen 1 jaar	64%	21%
Ja, binnen 5 jaar	32%	21%

Tabel 2: Investeringsplannen

4.3 Deelconclusie

Uit de enquête kan geconcludeerd dat het merendeel van de respondenten doet aan circulair ondernemen, voornamelijk vanuit een intrinsieke motivatie. Indien niet wordt gedaan aan circulair ondernemen heeft dat voornamelijk als reden dat er te weinig kennis is en dat er volgens de respondenten te hoge kosten aan zitten verbonden. De respondenten die wel aan circulair ondernemen doen, doen dit door een combinaties van recycling, milieubewust en duurzaam inkopen, het gebruik van groene stroom en middels hergebruik.

Volgens Saskia Vernooij zijn er nog grote stappen te zetten betreft de implementatie, vooral bij toeleveranciers. Dit komt mede doordat circulaire alternatieven lastig verkrijgbaar zijn en er veel wordt weggegooid en één keer wordt gebruikt. Hieruit kan geconcludeerd worden dat toeleveranciers het minst circulair zijn. Tot slot blijkt dat de wil tot (meer) investeren er binnen beurzen en congressen is, voornamelijk bij organisaties eerder hebben geïnvesteerd in circulariteit.

Kijkend naar de R-ladder, zoals besproken in hoofdstuk 3.4, kunnen beurzen en congressen geschaald worden op trede 2 'producten efficiënter fabriceren of efficiënter maken in gebruik'. Toeleveranciers proberen circulair te ondernemen en doen hiervoor investeringen, echter zijn de activiteiten nog niet ver gevorderd. Om een volledig circulaire economie te bereiken dienen veel stappen gezet te worden en dient aan alle treden van de circulariteitsladder te zijn voldaan. Accommodaties en organisatoren zijn verder op het gebied van circulariteit. Dit komt door de druk van opdrachtgevers.

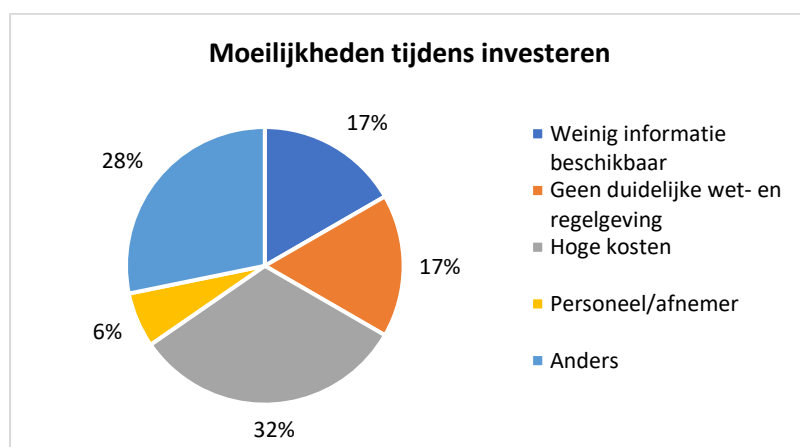
5. Mogelijkheden voor circulariteit

In hoofdstuk vier is in kaart gebracht in welke mate beurzen en congressen circulair zijn. In dit hoofdstuk zal gekeken worden naar de mogelijkheden voor een beweging richting een circulaire economie. Hiermee wordt antwoord gegeven op deelvraag 3: 'Welke mogelijkheden zijn er voor beurzen en congressen wat betreft circulariteit?'. Er zal gekeken worden waar tegenaan wordt gelopen bij investeringen, welke ondersteuning organisaties nodig denken te hebben en tot slot zal gekeken worden welke invulling gegeven kan worden aan circulariteit.

5.1 Moeilijkheden

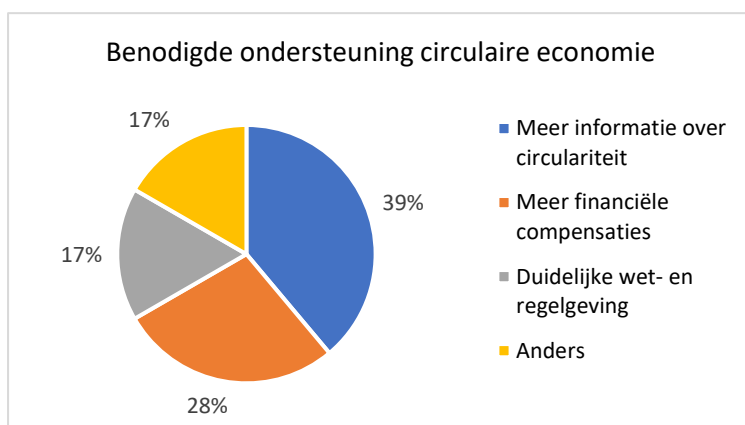
Via de enquête is onderzocht waar organisaties die hebben geïnvesteerd in circulariteit moeilijkheden bevonden. Figuur 9 toont hiervan de uitkomsten. De grootste uitdaging ligt voor de organisaties bij de hoge kosten. Daarnaast werd via de optie 'anders' aangegeven dat er moeilijkheden zijn vanwege onderstaande reden:

- Er is weinig tijd om in de mogelijkheden te verdiepen
- Niet voor alles is een circulaire oplossing beschikbaar
- Weinig informatie beschikbaar over de praktische toepassingen

Figuur 9: Moeilijkheden tijdens transitie

Bij organisaties die niet aan circulair ondernemen doen is in kaart gebracht wat nodig is om wel invulling te kunnen geven aan circulariteit. Figuur 10 toont dat er behoefte is aan meer informatie over circulariteit. Dit komt terug in de moeilijkheden van de organisaties die eerder aan circulariteit hebben gedaan. Daarnaast werd uit hoofdstuk vier duidelijk dat hoge kosten een reden was om niet te investeren in circulariteit. Dit is terug te zien in figuur 10. Organisaties denken namelijk meer financiële compensaties nodig te hebben om wel te kunnen en willen investeren.

Figuur 10: Benodigde ondersteuning bij beurzen en congressen die nog niet eerder hebben geïnvesteerd

5.2 Mogelijkheden

Uit hoofdstuk vier is gebleken dat de wil er is om te investeren en te bewegen richting een circulaire economie. In hoofdstuk vier is ook inzichtelijk gemaakt in welke mate beurzen en congressen circulair zijn. In deze paragraaf zal op basis van hoofdstuk vier worden gekeken op welke manieren circulariteit toepasbaar is.

In hoofdstuk 3.5 is het circulaire businessmodel 'The Value Hill' uiteengezet. De Value Hill wordt verdeeld in vier categorieën: circulair ontwerp, optimaal gebruik, waarde reparaties en netwerkorganisaties. De categorieën waar beurzen en congressen veranderingen kunnen doorvoeren zijn via een optimaal gebruik en waarde reparatie.

Om invulling te geven aan deze businessmodellen kan het in hoofdstuk 3.6 besproken SUB-methode worden gehanteerd. Deze methode laat een praktische invulling zien van de circulariteitsladder en komt overeen met de businessmodellen en activiteiten van de Value Hill, als beschreven in bijlage 2. Volgens de theorie dient er geïnvesteerd te worden in producten die een langere levensduur hebben en/of geschikt zijn voor waarde herwinning. Dit kan volgens de SUB-methode aan de hand van 3 categorieën: Save, Use en Buy. Het model is zowel toepasbaar voor toeleveranciers als accommodaties en organisatoren.

Een circulaire economie heeft in beginsel betrekking op het verminderen en het vermijden van het gebruik van nieuwe grond- en hulpstoffen. In dit onderzoek is aangegeven dat bijeenkomsten zelf niet produceren en dat daardoor een circulair ontwerp niet van toepassing is. Grond- en hulpstoffen hebben echter wel invloed op de mate van circulariteit binnen beurzen en congressen. De beurshallen en congreszalen hebben grondstoffen nodig, zoals energie en water, om te werken. Indien deze grondstoffen worden blijven uitgeput, is geen sprake van een circulaire economie.

Voor een circulaire bijeenkomst kan groene stroom worden opgewekt door bijvoorbeeld het gebruik van zonnepanelen, biomassa, water of wind. Gas kan worden vermeden door over te gaan op elektriciteit. Deze elektriciteit kan vervolgens weer worden opgewekt door de eerdergenoemde groene stroom. Tot slot kan het gebruik van water worden gereduceerd of op andere manieren worden herwonnen of gewonnen. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de fiscale regelingen EIA, MIA en Vamil, als besproken in hoofdstuk 3.8.4.

5.3 Deelconclusie

Organisaties geven aan moeite te hebben met de kosten voor het investeren in circulaire oplossingen. Er is weinig tijd om in mogelijkheden te verdiepen en er is weinig informatie beschikbaar over de praktische toepassingen. Daarnaast zijn er momenteel niet genoeg circulaire alternatieven beschikbaar.

Om ervoor te zorgen dat meer organisaties circulair gaan ondernemen is meer informatie nodig over circulariteit en de toepasbaarheid ervan. Dit blijkt zowel uit de moeilijkheden als de verwachte benodigde ondersteuning van organisaties die nog niet eerder hebben geïnvesteerd. Tot slot blijven de kosten een uitdaging. Organisaties verwachtte meer financiële compensatie nodig te hebben om een transitie naar een circulaire economie te verwezenlijken. De gevolgen van COVID-19 hebben hier mogelijk een rol ingespeeld.

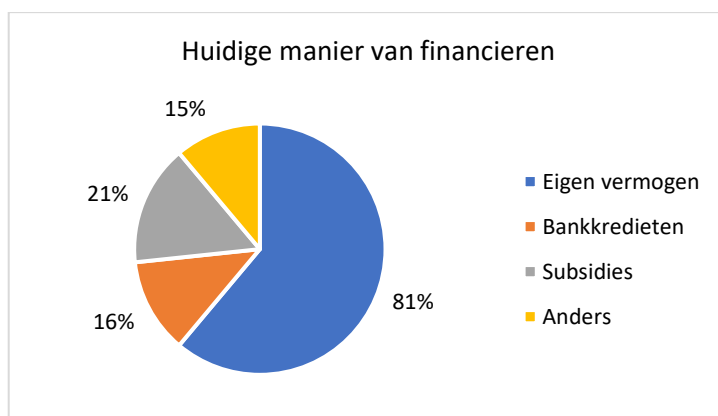
Voor de invulling van een circulaire economie kan voor de aanschaf van producten gebruik worden gemaakt van de SUB-methode. Dit model laat doormiddel van de categorieën Save, Use en Buy zien op welke manier producten circulair kunnen worden aangeschaft of gebruikt. Dit zorgt niet voor een volledig circulaire economie, maar de gevolgen zijn snel zichtbaar. Voor het verminderen van het gebruik van (nieuwe) grondstoffen en energie in beurshallen en congreszalen, kan gebruik worden gemaakt van zonnepanelen, biomassa en energie opgewekt uit water of wind.

6. Financiering

In voorgaand hoofdstuk is gekeken naar de mogelijke invulling voor circulaire economie. In dit hoofdstuk zal antwoord gegeven worden op deelvraag 4: 'Op welke manieren kunnen circulaire investeringen worden gefinancierd?'. Om antwoord te geven op deze deelvraag zal eerst in kaart worden gebracht op welke manieren de huidige investeringen worden gefinancierd. Vervolgens zal gekeken worden wat de impact is geweest van de COVID-19 pandemie. Tot slot zal gekeken worden naar de mogelijke financieringsvormen die hiervoor gebruikt kunnen worden.

6.1 Huidige financiering

In de enquête is gekeken naar de huidige manier van financiering. Figuur 11 toont op welke manieren momenteel een investering wordt gefinancierd. Er wordt het meest gebruik gemaakt van eigen vermogen. Hierbij kan gedacht worden aan ingehouden winsten. Er wordt geen gebruik gemaakt van alternatieve financiering.

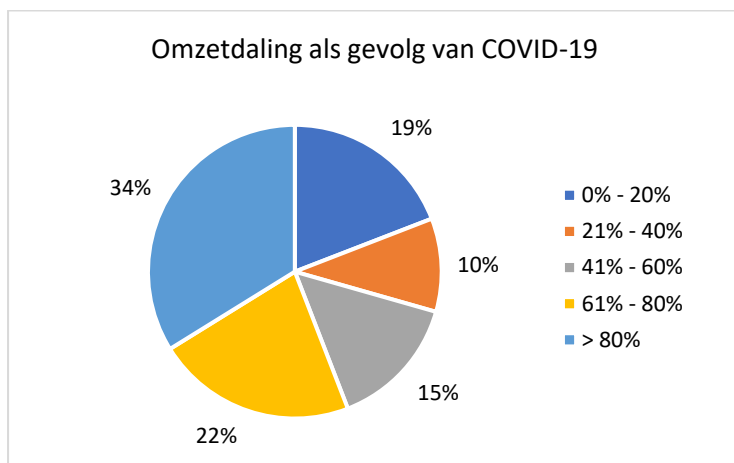

Figuur 11: Huidige manier van financieren

Hoewel meer dan de helft van de respondenten gebruik maakt van eigen vermogen, wordt ook door enkele organisaties gebruik gemaakt van subsidies. Uit de enquête blijkt dat circa 70% van de respondenten weet dat er voor circulariteit subsidies zijn. Hiervan weet slechts 19% welke subsidies dat betreft en wanneer hier aanspraak op gemaakt kan worden. Dit houdt in dat 81% niet weet waar aanspraak op gemaakt kan worden. Hierover hebben de respondenten meer informatie nodig.

6.2 Financieringsmogelijkheden

Door COVID-19 hebben beurzen en congressen bijna twee jaar stilgelegen. Om na te gaan of beurs- en congresorganisaties momenteel wel middelen hebben om te investeren, en dus te inventariseren welke financieringsvormen relevant zijn, is de respondenten een aantal vragen over de coronacrisis gesteld. Figuur 12 laat de omzetsdaling in procenten zien van de respondenten als gevolg van COVID-19. Ruim 80% geeft aan een omzetsdaling te hebben die groter is dan 20%. Vervolgens is gevraagd of de omzetsdaling ook invloed heeft gehad om het vermogen om te kunnen investeren, hierbij geeft 70% aan dat dit het geval is.

Figuur 12: Omzetdaling door COVID-19

Uit de theorie zijn verschillende financieringsmogelijkheden gekomen. Deze mogelijkheden zijn besproken in hoofdstuk 3.8. Eén van deze mogelijkheden is het financieren met interne middelen. Uit hoofdstuk 6.1 is gebleken dat voor de meeste bedrijven dit momenteel de manier is waarop gefinancierd wordt. Echter is het niet altijd meer mogelijk om te investeren met eigen vermogen in verband met de gevolgen van COVID-19. Door COVID-19 zijn de reserves verdampt. Om deze reden dient ook gekeken te worden naar externe financiering.

Een gepaste financiering is afhankelijk van de manier waarop het kapitaal in een organisatie is verdeeld. De optimale financieringsstructuur zal per organisatie anders zijn. Het is mogelijk om een combinatie te maken van diverse financieringsvormen. Mogelijke manieren om een circulaire investering te financieren is via:

- *Externe financiering:* bancaire financieringen, leasing en alternatieve externe financieringen
- *Interne financiering:* ingehouden winsten
- *Subsidies:* mogelijk op landelijk en regionaal niveau. Op landelijk niveau de ISDE en de SEBA
- *Fiscale regelingen:* Hieronder vallen onder meer de aftrekposten KIA, EIA, MIA en Vamil

6.3 Deelconclusie

Momenteel worden investeringen voornamelijk gefinancierd met eigen vermogen. Daarnaast wordt door enkele organisaties gebruik gemaakt van bankkredieten en subsidies. Er is kennis van het bestaan van subsidies, echter weet het merendeel van de organisaties niet wanneer en op wat aanspraak gemaakt kan worden. Slechts 19% weet welke subsidies er zijn en wanneer hier gebruik van gemaakt kan worden.

Door de COVID-19 hebben beurzen en congressen vrijwel twee jaar stilgelegen. Dit is terug te zien in de daling van de omzet en het vermogen om te kunnen investeren. Van de respondenten heeft 80% een omzetdaling groter dan 20% en 70% geeft aan dat COVID-19 impact heeft gehad op het vermogen om te investeren. Uit de theorie zijn verschillende financieringsmogelijkheden gekomen. Eén van deze mogelijkheden is het financieren met eigen vermogen. Uit onderzoek is gebleken dat voor de meeste bedrijven dit geen optie is op dit moment in verband met de gevolgen van COVID-19. Om deze reden dient gekeken te worden naar externe financiering.

7. Conclusie en aanbevelingen

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de hoofdvraag, *‘Wat zijn de mogelijkheden voor organisatoren van beurzen en congressen binnen de zakelijke evenementenbranche om te kunnen investeren in een circulaire economie?’*. De conclusie en aanbevelingen worden gevormd aan de hand van het uitgevoerde desk- en fieldresearch.

7.1 Conclusie

De huidige economie is gebaseerd op het winnen en verbruiken van grondstoffen die na gebruik worden weggegooid. Vanwege de klimaatverandering is het belangrijk dat er actie wordt ondernomen om de opwarming van de aarde af te remmen. Dit is mogelijk middels een circulaire economie, waarbij bestaande materialen en producten zo lang mogelijk worden gedeeld, verhuurd, hergebruikt, hersteld, opgeknapt en gerecycleerd worden om meer waarde te creëren.

Circulariteitsstrategieën zorgen voor een efficiënter gebruik van producten en grondstoffen. De strategieën zijn weergegeven aan de hand van de R-ladder en kent zes treden. De strategieën boven aan de ladder hebben de minste grondstoffen of bewegingsstappen nodig en zijn daardoor het meest circulair. Alle treden dienen gerealiseerd te worden voor een volledige circulaire economie.

Op basis van fieldresearch kan geconcludeerd dat het merendeel van de respondenten bewust bezig is met circulair ondernemen. Circa 80% geeft middels de enquête aan invulling te geven aan een circulaire economie, het merendeel vanuit een intrinsieke motivatie. Dit laat zien dat de organisaties graag willen omschakelen naar een circulaire economie en duurzaamheid/circulariteit belangrijk vinden. Op dit moment wordt invulling gegeven aan een circulaire economie middels een combinatie van recycling, milieubewust en duurzaam inkopen, het gebruik van groene stroom en hergebruik. Deze activiteiten worden echter bij met name toeleveranciers beperkt uitgevoerd. Zo zijn er nog veel organisaties die producten na gebruik direct weggooien, terwijl dit niet altijd nodig is. Daarnaast wordt nog niet optimaal gebruik gemaakt van groene stroom en wordt ook niet optimaal hergebruikt. Op basis van de mate waarin aan circulair ondernemen gedaan wordt zijn de respondenten van de beurzen en congressen te schalen op trede 2.

Om ervoor te zorgen dat organisaties circulair gaan ondernemen is meer informatie nodig over circulariteit en de toepasbaarheid ervan. Dit komt zowel naar voren bij organisaties die niet circulair ondernemen als bij organisaties die dit wel doen. Informatie over de toepasbaarheid is lastig vindbaar. Hierover dienen overheden beter te informeren aangezien ook wet- en regelgeving in enkele gevallen een circulaire economie tegenwerkt. Dat organisaties niet of nauwelijks aan circulair ondernemen doen komt daarnaast doordat circulaire alternatieven lastig verkrijgbaar zijn.

Een businessmodel voor een circulaire economie is, zoals besproken in hoofdstuk 3.5, de Value Hill. Beurzen en congressen produceren zelf geen producten. Om deze reden zijn de activiteiten in de categorie ‘optimaal gebruik’ en ‘waarde reparatie’ het meest relevant. Om hieraan invulling te geven kan bij de aanschaf van producten gebruik worden gemaakt van de SUB-methode. Voor het verminderen van het gebruik van (nieuwe) grondstoffen en energie in beurshallen en congreszalen, dient gezocht te worden naar natuurlijke hulpbronnen, zoals zonnepanelen, biomassa en energie opgewekt uit water of wind. Accommodaties en organisatoren zijn hierin al goed op weg, mede doordat dit gevraagd wordt door opdrachtgevers.

COVID-19 heeft impact gehad op het vermogen om te kunnen investeren. Er is meer financiële compensatie nodig om een transitie naar een circulaire economie te verwezenlijken. De gevolgen van de COVID-19 pandemie zijn zichtbaar in de daling van de omzet en het vermogen om te kunnen investeren. Tot op heden worden investeringen voornamelijk gefinancierd met eigen middelen. Er

wordt beperkt gebruikt gemaakt van bankkredieten en subsidies. Door COVID-19 is het niet voor elke organisatie meer mogelijk om te investeren met eigen middelen. Er dient daarom gekeken te worden naar externe financiering. Tot slot weten organisaties subsidies niet gemakkelijk te vinden. Het merendeel van de organisaties weet niet wanneer en op welke subsidie aanspraak gemaakt kan worden.

Een gepaste financiering is afhankelijk van de manier waarop het kapitaal in een organisatie is verdeeld. De optimale financieringsstructuur zal per organisatie verschillen. Hierover dient in gesprek te gaan met een persoonlijke adviseur. Mogelijke manieren om een circulaire investering te financieren, naast interne financiering, is via externe financiering, subsidies en/of fiscale regelingen.

7.2 Aanbevelingen

In deze paragraaf worden de aanbevelingen omschreven naar aanleiding van het onderzoek en de conclusie.

Om richting een circulaire economie te bewegen is het allereerst belangrijk om als organisatie doelen te stellen op het gebied van circulariteit. Vervolgens dient in kaart te worden gebracht op welke manier leveranciers invulling geven aan circulariteit en wat de toekomst plannen van deze leveranciers zijn. Op basis hiervan kan bepaald worden of een leverancier voldoet aan de verwachtingen en of met deze leveranciers de gestelde doelen behaald kunnen worden.

Momenteel is er te weinig bewustzijn van de mogelijkheden van circulariteit, wet- en regelgeving is in de ogen van de organisaties te vaag en er is nog weinig kennis van subsidies. Dit zijn een paar redenen waarom de respondenten nog niet circulair zijn. Een branchevereniging kan hierin ondersteunen door leden te informeren over een circulaire economie en de praktische toepassingen. Dit kan middels een informatiebijeenkomst. Daarnaast dient vanuit gemeentes of overheden duidelijke informatie te komen over wet- en regelgeving met de daarbij verwachte wet- en regelgeving. Deze informatie is slecht vindbaar.

De grootste stappen voor een circulaire economie zijn te zetten bij toeleveranciers. Uit het onderzoek blijkt dat deze categorie het minst circulair is. Een reden die hiervoor wordt gegeven is dat er weinig circulaire alternatieven zijn. Om minder afhankelijk te zijn van circulaire alternatieven wordt geadviseerd om gebruik te maken van de SUB-methode. De SUB-methode geeft handvaten hoe met producten dient omgegaan te worden en waar op gelet dient te worden bij de aanschaf van nieuwe producten. Een circulaire economie is vanwege de huidige mate van circulariteit op korte termijn niet haalbaar. Door het gebruik van de SUB-methode is een organisatie niet volledig circulair. Het zorgt voor de eerste stappen richting een circulaire economie.

Concrete activiteiten:

- Vervangen papier door digitale formulieren of gebruik drukwerk op waterbasis. Printen op waterbasis zorgt voor minder uitstoot van chemicaliën en is daardoor minder schadelijk dan andere inktten.
- Aankopen van producten die meerdere keren kunnen worden gebruikt, denk aan herbruikbare doeken, vloeren en lichte en herbruikbare koffers om stands in te verplaatsen.
- Gebruik van emissieloze auto's.
- Energieverbruik verminderen door het gebruik van LED-lampen.

Momenteel wordt bij investeringen veel gebruik gemaakt van eigen vermogen. De omzetsdaling door COVID-19 heeft impact gehad op het vermogen om te kunnen investeren. Hierdoor zal het in de toekomst niet altijd meer mogelijk zijn om te financieren met eigen vermogen. Geadviseerd wordt om verder te kijken dan het eigen vermogen. Door te financieren met alleen eigen vermogen wordt het werkkapitaal mogelijk kleiner. Door een combinatie te maken van verschillende financieringsvormen wordt het risico verspreidt over verschillende financiers.

Daarnaast wordt geadviseerd om met een persoonlijke adviseur van een bank of een duurzaamheidsbureau te kijken naar de mogelijkheden voor de overgang naar een circulaire economie. Dit geldt dan zowel voor de activiteiten als voor de financiering. Dit is nodig omdat de overgang naar een circulaire economie maatwerk is. Er zijn diverse organisaties die, soms kosteloos, helpen bij circulaire vraagstukken, waaronder het Versnellingshuis Circulaire Economie.

Samenvattend dient er bewustzijn te komen over circulariteit. Een volledige circulaire economie is alleen mogelijk als samengewerkt wordt met iedereen in de maatschappij. Dit zijn dus zowel de accommodaties, organisatoren en toeleveranciers als de bezoekers en de omgeving.

8. Reflectie

Context waarbinnen het onderzoek is uitgevoerd

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van CLC-VECTA. Het originele plan was om uit te zoeken wat het kost om beurzen en congressen volledig circulair te laten ondernemen. Deze opdracht is echter te groot gebleken voor de 20 weken die te besteden dienen te worden aan de afstudeeropdracht. Daarom is gekozen om te kijken naar de huidige mate van circulariteit, de mogelijkheden voor een overgang naar een circulaire economie en de mogelijke financieringsvormen.

Voorafgaand aan het onderzoek is een planning gemaakt om ervoor te zorgen dat het onderzoek binnen 20 weken kon worden afgerond. De beginfase liep niet zoals gewenst, waardoor ik achterliep op de planning. Ik was zoekende naar de manier waarop het onderzoek moest worden vormgegeven en wat relevant was en wat niet. Mede dankzij de ondersteuning van zowel docentbegeleider, praktijkbegeleider als enkele medestudenten heb ik hier gaandeweg mijn eigen weg in gevonden.

Onafhankelijkheid van het onderzoek.

Gedurende 20 weken heb ik stagegelopen bij BDO. Het afstudeeronderzoek is geschreven in opdracht van branchevereniging CLC-VECTA. CLC-VECTA heeft een samenwerkingsverband met BDO.

Het onderzoek is onafhankelijk van de opdrachtgever tot stand gekomen. De opdrachtgever heeft voorafgaand aan het onderzoek in een persoonlijk gesprek met de praktijkbegeleider van BDO en mij aangegeven wat het probleem is en wat de branchevereniging graag onderzocht ziet worden. Op basis hiervan is een onderzoeksopzet opgesteld welke ook is goedgekeurd door de opdrachtgever. Daarnaast zijn de vragen van de enquête naar de opdrachtgever gestuurd om te kijken of de vragen duidelijk zijn voor de organisaties in de branche en of de vragen aansluiten bij het idee dat de opdrachtgever heeft van het onderzoek. Op de vragen is een kleine aanpassing geweest zodat de termen beter aansluiten bij de termen die bekend zijn binnen de branche. Naast bovenstaande aspecten heeft de opdrachtgever geen inspraak gehad op het onderzoek. Hierdoor heb ik onafhankelijk advies kunnen uitbrengen.

Gemaakte keuzes in en kwaliteit van het onderzoeksproces en onderzoeksresultaat

Tijdens het onderzoek zijn er bepaalde keuzes gemaakt. Het regelen van de interviews heb ik op hetzelfde moment gedaan als het uitsturen van de enquête. Uiteindelijk is naast de enquête één interview gehouden. In eerste instantie was het de bedoeling om naast de enquête drie interviews te houden. Deze interviews waren ingepland voor een paar weken na het moment van contacteren. Op het laatste moment zijn de twee interviews afgezegd door de personen die zouden worden geïnterviewd in verband met de drukte van hun werkzaamheden. Er is geprobeerd om nieuwe personen te vinden om te interviewen, maar dit is niet gelukt. Achteraf had ik dus liever eerder de interviews willen regelen zodat ik meer tijd zou hebben om nieuwe personen te vinden om te interviewen of de interviews later te kunnen houden.

Een hoger aantal interviews had de betrouwbaarheid van het onderzoek verhoogd. Echter kan de betrouwbaarheid worden gewaarborgd door het documenteren van alle stappen die zijn genomen tijdens dit onderzoek. De validiteit is ook gewaarborgd. De zoektermen voor de deskresearch sluiten aan op de hoofd- en deelvragen. Zowel de enquête- als interviewvragen zijn gebaseerd op de resultaten uit de deskresearch.

De tabellen in de analyse komen uit op een totaal van boven de 100%. Dit heeft te maken met de manier van vragen stellen. In de enquête was het bij enkele vragen mogelijk om meerdere

antwoorden te geven. Om een goed beeld te geven van het aantal unieke antwoorden is gekozen om het percentage te nemen van aantal respondenten in plaats van het aantal gegeven antwoorden.

Al met al ben ik tevreden met het eindrapport. Ik vind dat ik de afgelopen 20 weken actief onderzoek heb gedaan. Ik heb advies gevraagd aan begeleiders indien ik er niet uitkwam. Daarnaast heb ik ook gesproken met medestudenten om nieuwe ideeën op te doen. Mijn doel is dat CLC-VECTA op basis van de scriptie leden kan adviseren. Dit is naar mijn mening gelukt. Het advies is niet altijd even concreet. Dit komt doordat uit onderzoek is gebleken dat de beweging naar een circulaire economie maatwerk is.

Bibliografie

- ABN AMRO. (2021, oktober 28). *Product-as-a-Servic geeft impuls aan de circulaire economie*. Opgeroepen op juni 2, 2022, van ABN AMRO: <https://www.abnamro.com/nl/nieuws/product-as-a-service-geeft-impuls-aan-de-circulaire-economie>
- Achterberg, E. (2022, april 1). *Hoe werkt financiering van een circulair businessmodel?* Opgeroepen op mei 27, 2022, van Kenniskaarten: <https://kenniskaarten.hetgroenebrein.nl/kenniskaart-circulaire-economie/risico-rendement-circulaire-businessmodellen/>
- Achterberg, E., Hinfelaar, J., & Bocken, N. (2016). *Master circular business with the value hill*. Opgeroepen op april 22, 2022, van <https://www.circle-economy.com/news/master-circular-business-with-the-value-hill>
- Alfa Accountants en Adviseurs. (2019, februari 18). *Duurzaam investeren vraagt om de juiste financiering*. Opgeroepen op mei 27, 2022, van Alfa Accountants en Adviseurs: <https://www.alfa.nl/actueel/duurzaam-investeren-vraagt-om-de-juiste-financiering>
- Bastein, T., Roelofs, E., Rietveld, E., & Hoogendoorn, A. (2013). *Kansen voor de circulaire economie in Nederland*. Delft: TNO. Opgeroepen op april 21, 2022, van <https://repository.tno.nl/islandora/object/uuid%3Af6b77035-282f-4813-82fd-a365e02f87e5>
- Belastingdienst. (2022, januari 5). *Kleinschaligheidsaftrek (KIA)*. Opgeroepen op mei 27, 2022, van Belastingdienst: https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/zakelijk/winst/inkomstenbelasting/inkomstenbelasting_voor_ondernemers/investeringsaftrek_en_desinvesteringbijtelling/kleinschaligheidsinvesteringsaftrek_kia
- Belastingdienst. (2022, januari 6). *Kleinschaligheidsinvesteringsaftrek 2022*. Opgeroepen op mei 27, 2022, van Belastingdienst: <https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/zakelijk/winst/inkomstenbelasting/veranderingen-actueel-jaar/investeringsaftrek-2022/kleinschaligheidsinvesteringsaftrek-2022>
- Benders, L. (2020, september 2). *Veldonderzoek (fieldresearch) goed uitvoeren in je scriptie*. Opgeroepen op april 28, 2022, van Scribbr: <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/fieldresearch-veldonderzoek/>
- Beumer, T. G., Den Hartog, P., Ott, J., & Smeitink, A. (2022). *Onderzoek aansluiting regelingen op behoeften gastvrijheidssector t.a.v. innovatie, verduurzaming en digitalisering*. Utrecht: Dialogic. Opgeroepen op juni 3, 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/toerisme-en-recreatie/documenten/rapporten/2022/03/09/onderzoek-aansluiting-regelingen>
- Bocken, N. M., de Pauw, I., Bakker, C., & van der Grinten, B. (2016). *Product design and business model strategies for a circular economy*. Informa UK Limited. Opgeroepen op april 23, 2022, van <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21681015.2016.1172124>
- CLC-VECTA. (2008). *Definities zakelijke evenementenbranche*. Opgeroepen op april 24, 2022, van [https://www.clcvecta.nl/ledenportal/kennis-onderzoek/definities-zakelijke-evenementenmarkt-\(1\)](https://www.clcvecta.nl/ledenportal/kennis-onderzoek/definities-zakelijke-evenementenmarkt-(1))
- CLC-VECTA. (2020). *Over ons*. Opgeroepen op februari 18, 2022, van CLC-VECTA: <https://www.clcvecta.nl/over-ons>
- Consultancy.nl. (2017, mei 31). *PA sluit zich aan bij Ellen MacArthur Foundation's CE100 programma*. Opgeroepen op april 24, 2022, van Consultancy.nl: <https://www.consultancy.nl/nieuws/14152/pa-sluit-zich-aan-bij-ellen-macarthur>

- foundations-ce100-programma#:~:text=De%20Ellen%20MacArthur%20Foundation%20bestaat,en%20netwerke n%20voor%20circulaire%20economie.
- Dalen, W. v. (2020). Ethiek is de basis. In W. v. Dalen, *Ethiek is de basis*. Opgeroepen op mei 27, 2022
- De Ritter, M., & Bet, B. (2016). *Circulaire Economie: Wat? Waarom? Hoe?* Opgeroepen op april 20, 2022
- Dingemanse, K. (2021, november 12). *Soorten interviews: voor- en nadelen*. Opgeroepen op mei 6, 2022, van Scribbr: <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/soorten-interviews/>
- DNB. (z.d.). *Duurzame financiering versterken*. Opgeroepen op maart 12, 2022, van De Nederlandsche Bank: <https://www.dnb.nl/groene-economie/duurzame-financiering-versterken/>
- Effectivents. (z.d.). *Maatschappelijk Verantwoord Organiseren; Van trend tot noodzaak*. Opgeroepen op maart 3, 2022, van https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwi_2djVssD2AhWpgf0HHad0Bn4QFnoECAMQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.events.nl%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fwhitepaper%2520MVO%2520evenementen%2520organiseren.pdf&usg=AOvVaw0g2h
- Ellen MacArthur Foundation. (z.d.). *The Circular Economy in detail*. Opgeroepen op april 1, 2022, van Ellen MacArthur Foundation: <https://archive.ellenmacarthurfoundation.org/explore/the-circular-economy-in-detail>
- Ellen MacArthur Foundation. (z.d.). *What is a circular economy*. Opgeroepen op April 1, 2022, van Ellen MacArthur Foundation: <https://ellenmacarthurfoundation.org/topics/circular-economy-introduction/overview>
- Europees Parlement. (2022, april 22). *Circulaire economie: definitie, belang en voordelen*. Opgeroepen op juni 4, 2022, van Europees Parlement: <https://www.europarl.europa.eu/news/nl/headlines/economy/20151201STO05603/circulaire-economie-definitie-belang-en-voordelen>
- Fraaije, M., Cracau, A., van Lynden, D., Aarts, B., Rooms, D., Aalders, R., . . . Walrecht, A. (2019). *Ondernemers duurzaam helpen groeien met circulair ondernemen*. Opgeroepen op mei 4, 2022, van <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwix7M7Ygcv3AhWVgf0HHWabBLYQFnoECCIAw&url=https%3A%2F%2Fwww.metalnieuws.nl%2Fwp-content%2Fuploads%2F2019%2F05%2Fpublicatie-ondernemers-duurzaam-helpen-groeien-met-cir>
- Frijters, G.-J. (2021, november 16). *Welke wetgeving voor duurzaamheid is er, wat komt eraan en hoe ga je hiermee om?* Opgeroepen op maart 11, 2022, van HSE: <https://www.hseactueel.nl/blog/welke-wetgeving-voor-duurzaamheid-is-er-wat-komt-eraan-en-hoe-ga-je-hiermee-om/>
- Genau, L. (2021, september 8). *Semi-gestructureerd of half-gestructureerd interview*. Opgeroepen op april 28, 2022, van Scribbr: <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/semigestructureerd-interview/>
- Hanemaaijer, A., Kishna, M., Kooke, M., Brink, H., Koch, J., Prins, A. G., & Rood, T. (2021). *Integrale Circulaire Economie Rapportage 2021*. Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). Opgeroepen op april 8, 2022, van <https://www.pbl.nl/publicaties/integrale-circulaire-economie-rapportage-2021>
- Het Notuleercentrum. (z.d.). *Soorten audiotranscripties*. Opgeroepen op april 29, 2022, van Notuleercentrum: <https://www.notuleercentrum.nl/transcripties/soorten-audiotranscripties>

- Hopman, M., Stachelscheid, S. M., Ijsbrandij, T., Wolf, T., Raimund, S., Solmaz, D., & Volbeda, R. (2019). *The road to circularity, why a circular economy is becoming the new normal*. PwC. Opgeroepen op april 8, 2022, van extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=https%3A%2F%2Fwww.pwc.nl%2Fen%2Fassets%2Fdocuments%2Fpwc-the-road-to-circularity-en.pdf&cld=6246655&chunk=true
- ING. (z.d.). *Hoe financieer je verduurzaming*. Opgeroepen op mei 27, 2022, van ING: <https://www.ing.nl/zakelijk/grootzakelijk/duurzaamheid/hoe-financier-je-verduurzaming.html>
- Jonker, P. d., Stegeman, D. H., & Faber, D. i. (2018). *De circulaire economie*. Nijmegen. Opgeroepen op mei 13, 2022, van <https://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/198996/198996.pdf>
- KNMG. (2017, april 07). *Ethiek*. Opgeroepen op mei 19, 2022, van KNMG: <https://www.knmg.nl/advies-richtlijnen/ethische-toolkit/verdiepen/begrippen-2/ethiek-6.htm>
- Luimstra, J. (2019, mei 13). *Hoe je door circulair te ondernemen bespaart op je bedrijfskosten*. Opgeroepen op mei 20, 2022, van MT/Sprout: <https://mtsprout.nl/startups-scaleups/hoe-je-door-circulair-te-ondernemen-bespaart-op-je-bedrijfskosten>
- McDonald, O. (2022, april 11). *Nederland dreigt de dure opties te kiezen om klimaatdoelen te halen*. Opgeroepen op april 12, 2022, van Financieel Dagblad: <https://fd.nl/politiek/1435760/nederland-dreigt-de-dure-opties-te-kiezen-om-klimaatdoelen-te-halen-lld2cacJ6IAe>
- Merkus, J. (2021, augustus 27). *Een (a)selecte steekproef in je scriptie | Uitleg & voorbeelden*. Opgeroepen op juni 8, 2022, van Scribbr: <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/steekproef-in-je-scriptie/#:~:text=Bij%20een%20selecte%20steekproef%20mag,individueen%20tot%20de%20onderzoekspopulatie%20behoren.>
- Merkus, J. (2021, oktober 22). *Soorten validiteit in je scriptie of onderzoek (voorbeelden)*. Opgeroepen op mei 19, 2022, van Scribbr: <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/soorten-validiteit/>
- Merkus, J. (2021, november 12). *Verskil tussen kwalitatief & kwantitatief onderzoek | Voorbeelden*. Opgeroepen op april 12, 2022, van Scribbr: <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/kwalitatief-vs-kwantitatief-onderzoek/>
- Ministerie van Financiën. (z.d.). *Fiscale regelingen*. Opgeroepen op mei 27, 2022, van Rijksfinancien: <https://www.rijksfinancien.nl/fiscale-regelingen>
- Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. (2021, maart 24). *Circulaire economie essentieel voor behalen van klimaatdoelen van Parijs*. Opgeroepen op maart 18, 2022, van Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat: <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/03/24/circulaire-economie-essentieel-voor-behalen-van-klimaatdoelen-van-parijs>
- Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. (2021). *Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie 2021-2023*. Rijksoverheid. Opgeroepen op mei 27, 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/10/18/uitvoeringsprogramma-circulaire-economie>
- MT/Sprout. (2022, mei 19). *Welke soorten externe financiering bestaan er? .* Opgeroepen op mei 27, 2022, van MT/Sprout: <https://mtsprout.nl/management-leiderschap/welke-soorten-externe-financiering-bestaan-er>

- Quist, Z. (2021, juli 20). *Biobased Bouwen: Wat is het & wat zijn de voor- en nadelen?* Opgeroepen op mei 5, 2022, van Ecochain: <https://ecochain.com/nl/knowledge-nl/de-voordelen-van-biobased-bouwen/>
- Ramkumar, S., Kraanen, F., Plomp, R., Edgerton, B., Walrecht, A., Baer, I., & Hirsch, P. (2018). *Linear Risks*. Opgeroepen op april 7, 2022, van <https://www.circle-economy.com/resources/linear-risks-how-business-as-usual-is-a-threat-to-companies-and-investors>
- Respons & Leisure Advies. (2021). *Pre-corona: Economische impact zakelijke evenementenmarkt*. Opgeroepen op april 29, 2022, van https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj-odGzm7n3AhUat6QKHQ_xDCMQFnoECA8QAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.clcvecta.nl%2FCLC%2Fmedia%2FAlle-gebruikers%2FKennis%2520en%2520inspiratie%2F2112-Rapportage-Impact-Zakelij
- Respons & Leisure Advies. (2022). *Impact COVID-19 Zakelijke evenementen & Publieksevenementen 2020 & 2021*. Opgeroepen op april 29, 2022
- Respons. (2020). *Factsheet Beurzen Monitor 2020*. Respons. Opgeroepen op juni 10, 2022, van https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwil2sz52rT4AhWBhP0HHerYAIQFnoECAkQAQ&url=https%3A%2F%2Frespons.nl%2Fwp-content%2Fuploads%2F2021%2F01%2FFactsheet-Beurzen-Monitor-2020.pdf&usg=AOvVaw3yHgjuM_vOdU184dla
- Revolution Foundation. (z.d.). *Sustainable and circular systems for festivals and events*. Opgeroepen op mei 20, 2022, van Revolution Foundation: <https://revolutionfoundation.nl/nl/>
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. (2021). *Energie-investeringsaftrek (EIA) Energielijst 2022*. Zwolle: Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. Opgeroepen op juni 18, 2022, van <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjCt-aP2rb4AhWGDuWkHUjMCZcQFnoECBsQAQ&url=https%3A%2F%2Fdata.rvo.nl%2Fsubsidies-regelingen%2Fmilieulijst-en-energielijst%2F2022&usg=AOvVaw3d-PCH-JOZtLZJzrOhvi76>
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. (2021). *MIA \ Vamil brochure en Milieulijst 2022*. Zwolle. Opgeroepen op juni 18, 2022, van [extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/https://www.rvo.nl/sites/default/files/2022/01/MIAVamil-Brochure-Milieulijst-2022.pdf](https://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/https://www.rvo.nl/sites/default/files/2022/01/MIAVamil-Brochure-Milieulijst-2022.pdf)
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. (2022, april 1). *Energie-investeringsaftrek (EIA) voor ondernemers*. Opgeroepen op mei 27, 2022, van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO): <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/eia/ondernemers>
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. (2022, maart 2). *Investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing voor zakelijke gebruikers (ISDE)*. Opgeroepen op mei 27, 2022, van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO): <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/isde/zakelijke-gebruikers#maatregelen-en-voorwaarden>
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. (2022, maart 16). *MIA en Vamil voor ondernemers*. Opgeroepen op mei 27, 2022, van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO): <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/mia-vamil/ondernemers#voorwaarden>
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. (2022, juni 2). *Subsidieregeling Emissieloze Bedrijfsauto's (SEBA)*. Opgeroepen op juni 9, 2022, van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland: <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/seba>

- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. (2022, januari 31). *Voorwaarden Energie-investeringsaftrek (EIA)*. Opgeroepen op mei 27, 2022, van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland: <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/eia/ondernemers/voorwaarden>
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. (2022, april 1). *Voorwaarden MIA/Vamil*. Opgeroepen op mei 27, 2022, van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO): <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/mia-vamil/ondernemers/voorwaarden-mia-vamil>
- Rijksoverheid. (2016). *Nederland circulair in 2050: Rijksbreed programma Circulaire Economie*. Het ministerie van Infrastructuur en Milieu en het ministerie van Economische Zaken. Opgeroepen op april 11, 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/09/14/bijlage-1-nederland-circulair-in-2050>
- Rijksoverheid. (sd). *Klimaatbeleid*. Opgeroepen op april 12, 2022, van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering/klimaatbeleid>
- Ruoff, D. A. (2019). De internal auditor in de circulaire economie. *Audit magazine*. Opgeroepen op april 7, 2022, van [extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/viewer.html?pdfurl=https%3A%2F%2Fwww.rijksoverheid.nl%2Fsitefiles%2FAM%2FAM2019-04%2Fart_08_Ruoff.pdf&chunk=true](https://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/viewer.html?pdfurl=https%3A%2F%2Fwww.rijksoverheid.nl%2Fsitefiles%2FAM%2FAM2019-04%2Fart_08_Ruoff.pdf&chunk=true)
- Schoenmaker, D., & Schramade, W. (2018). *Principles of sustainable Finance*. Oxford University Press. Opgeroepen op april 22, 2022
- Servicepunt Circulair. (2019, oktober 24). *Hebben we in Nederland al wet- en regelgeving rondom circulair ondernemen?* Opgeroepen op april 29, 2022, van Servicepunt Circulair: <https://servicepunt-circulair.nl/contact/veelgestelde-vragen/hebben-we-in-nederland-al-wet-en-regelgeving-rondom-circulair-ondernemen/>
- Subsidieregeling Verduurzaming MKB (SVM). (2022, juni 7). Opgeroepen op juni 9, 2022, van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland: <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/svm>
- Substitute. (2021, december 9). *SUB methode*. Opgeroepen op juni 5, 2022, van Substitute: <https://thesubstitute.nl/sub-methode/>
- Tubbing, L. (2014). *Fieldresearch vs. deskresearch*. Opgeroepen op april 28, 2022, van De afstudeerconsultant: <https://deafstudeerconsultant.nl/afstudeertips/onderzoeksmethoden/fieldresearch-vs-deskresearch/#:~:text=Onder%20deskresearch%20verstaan%20we%20het,literatuur%2C%20voorgaande%20onderzoeken%20of%20databases.>
- van der Molen, P. F. (2017, november 28). *Vooraf op lange termijn voordelen met duurzaam ondernemen*. Opgeroepen op maart 11, 2022, van Duurzaam Ondernemen: <https://www.duurzaam-ondernemen.nl/vooraf-op-lange-termijn-voordelen-duurzaam-ondernemen/#:~:text=Nadelen%20van%20duurzaam%20ondernemen,de%20auto%20te%20laten%20staan.>
- Van Eijck, P. (2021, december 2). *Vind financiering voor je innovatie*. Opgeroepen op juni 10, 2022, van Kamer van Koophandel: <https://www.kvk.nl/advies-en-informatie/financiering/vind-financiering-voor-je-innovatie/>
- Van Eijck, P. (2022, januari 6). *Wat is leasing?* Opgeroepen op juni 10, 2022, van KVK: <https://www.kvk.nl/advies-en-informatie/financiering/leasing/wat-is-leasing/>
- Van Houten, T. (2019). Duurzame bedrijfsvoering. In T. van Houten, *Duurzaam bedrijfsvoering* (pp. 16-21). Groningen/Utrecht: Noordhoff Uitgevers bv.
- Vereniging van Evenementenmakers. (z.d.). *Organisatie*. Opgeroepen op mei 12, 2022, van VVEM: <https://vvem.nl/organisatie/>

- Versnellingshuis CE. (2021, december 15). *Over ons*. Opgeroepen op mei 5, 2022, van Vernellingshuis CE: <https://versnellingshuisce.nl/over-ons/>
- Wams, B. (2022, april 13). *Alternatieve financiering voor je bedrijf*. Opgeroepen op mei 27, 2022, van KvK: <https://www.kvk.nl/advies-en-informatie/financiering/alternatieve-financiering-voor-je-bedrijf/>
- Woorden.org. (z.d.). *exosant Nederlands woordenboek*. Opgeroepen op juni 18, 2022, van Woorden.org: <https://www.woorden.org/woord/exosant>
- World Commission on Environment and Development. (1987). *Our Common Future*. Oxford University Press. Opgeroepen op april 11, 2022

Bijlagen

Bijlage 1: Zoekopdrachten

Databank	Zoekterm
Google	CLC-VECTA
	Circulaire economie / circular economy
	Financiering duurzaamheid
	Impact corona zakelijke evenementenbranche
	Beurzen en congressen
Finance & Control databank	Wet- en regelgeving circulaire economie
	Circulair ondernemen
	Finance theory
HUGO	Financieringsvormen
	Circulaire economie
	Sustainable finance
Google Scholar	Circular business models
	Circulariteit
	Circulaire economie
	Circulaire businessmodellen
	Duurzame businessmodellen
	Zakelijke evenementenbranche

Bijlage 2: Gedetailleerd overzicht activiteiten Value Hill per categorie

Uphill: Circulair ontwerp

<i>Business Model</i>	<i>Beschrijving</i>
Circulair ontwerpen van producten	Producten ontwerpen met het oog op het einde van hun levensduur door ze te ontwerpen dat het gemakkelijk is om de producten te onderhouden, repareren, te upgraden, op te knappen of te reviseren.
Lange levensduur	Het leveren van een lange levensduur van een product met een hoog niveau van garantie en diensten voor een hoge prijs vooraf.
Aanmoedigen van toereikendheid	Een hoge prijs per product kan lagere volumes rechtvaardigen.
Het gebruik van circulaire materialen	Het gebruik van circulaire materialen, zoals hernieuwbare energie, bio-based, minder hulpbron intensieve of volledig recycleerbare materialen.

Tabel 3: Gedetailleerd overzicht activiteiten Uphill (Achterberg, Hinfelaar, & Bocken, Master circular business with the value hill, 2016).

Tophill: Optimaal gebruik

<i>Business Model</i>	<i>Beschrijving</i>
Levensverlening	Het verkopen van consumptiegoederen, reserveonderdelen en toevoegingen om de levensduur van producten te ondersteunen.
Reparatie- en onderhoudsdiensten	Het repareren, onderhouden en verbeteren van nog in gebruik zijnde producten
Product leasing (Product-as-a-Service, PaaS)	Het toegang leveren tot een product in plaats van het product zelf. Hierbij blijft de verkoper eigenaar van het product en betaald de afnemer per afgesproken periode. Het product wordt door 1 afnemer gebruikt.
Producten huren (Product-as-a-Service, PaaS)	Het leveren van toegang tot een product in plaats van het product zelf. Hierbij blijft de verkoper eigenaar van het product en betaald de afnemer huur voor het gebruik van de producten. Verschillende gebruikers gebruiken het product opeenvolgend.
Prestatie-leverancier (Product-as-a-Service, PaaS)	Het leveren van productprestaties in plaats van het product zelf door een combinatie van producten en diensten aan te bieden, waarbij geen sprake is van een vooraf bepaald product en waarbij de verkoper eigenaar blijft van het product. Er wordt betaald voor de prestaties van het product.
Platforms voor gedeeld gebruik	Het verhogen van de benuttingsgraad van producten door gedeeld gebruik/toegang of gedeeld eigendom mogelijk te maken of aan te bieden, waarbij verschillende gebruikers het product opeenvolgend gebruiken.
Sell and buy-back (verkopen en terugkopen)	Het leveren van een product waarbij wordt overeengekomen dat deze na enige tijd wordt teruggekocht.

Tabel 4: Gedetailleerd overzicht activiteiten Tophill (Achterberg, Hinfelaar, & Bocken, Master circular business with the value hill, 2016).

Downhill: Waarde reparatie

<i>Business Model</i>	<i>Beschrijving</i>
Hergebruikt materiaal	Het gebruiken van herwonnen materialen en componenten ter vervanging van het gebruik van nieuw of gerecyclede producten.
Opknappen	Het opknappen van gebruikte producten indien nodig zodat deze weer gebruikt kunnen worden.
Tweedehands	Het gebruiken van tweedehands producten.
Herfabriceren	Het gebruiken van producten van herwonnen materialen en onderdelen
Recyclen	Opzetten van afval in grondstoffen. Extra inkomsten kunnen worden gecreëerd door baanbrekend werk in de recyclingtechnologie.

Tabel 5: Gedetailleerd overzicht activiteiten Downhill (Achterberg, Hinfelaar, & Bocken, Master circular business with the value hill, 2016).

Netwerkorganisaties

<i>Business Model</i>	<i>Beschrijving</i>
Herstelleverancier	Biedt terugnamesystemen en inzamelingsdiensten om nuttige hulpbronnen terug te winnen uit afgedankte producten of bijproducten.
Procesontwerp	Verlenen van diensten rondom processen die het hergebruikpotentieel en de recycleerbaarheid van industriële en andere producten, bijproducten en afvalstromen verhogen.
Waardemanagement	Levert diensten rondom het managen van informatie, materialen, transparantie, betalingen en governance in een circulair waardenetwerk. Bijvoorbeeld ICT-oplossingen voor smart contracts en betaalsystemen, of consultancy over circulaire managementsystemen.
Traceerfaciliteit	Diensten ter vergemakkelijking van de handel in en de afzet van secundaire grondstoffen.

Tabel 6: Gedetailleerd overzicht activiteiten netwerkorganisaties (Achterberg, Hinfelaar, & Bocken, Master circular business with the value hill, 2016).

Bijlage 3: Enquêtevragen

1. **Op welk gebied is uw onderneming actief?**
 - a. Accommodaties
 - b. Organisatoren
 - c. Toeleveranciers
2. **Hoeveel bijeenkomsten organiseert u doorgaans per jaar?**
 - a. 0 - 5
 - b. 5 - 20
 - c. 20 - 50
 - d. > 50
3. **Hoeveel bezoekers hebben uw bijeenkomsten gemiddeld?**
 - a. 0 - 5.000
 - b. 5.000 - 10.000
 - c. 10.000 - 15.000
 - d. > 15.000

Toelichting:

Circulaire economie is een model van productie en consumptie, waarbij bestaande materialen en producten zo lang mogelijk worden gedeeld, verhuurd, hergebruikt, hersteld, opgeknapt en gerecycleerd om meer waarde te creëren. Op deze manier wordt de levenscyclus van producten uitgebreid.

4. **Doet uw organisatie aan circulair ondernemen?**
 - a. Ja
 - b. Nee

Vragen indien JA

Ja - 5.1 Wat heeft uw organisatie tot op heden gedaan betreft circulariteit?

- a. Hergebruik
- b. Groene stroom
- c. Milieubewust/duurzaam inkopen
- d. Recycling
- e. Anders, namelijk:

Ja - 5.2 Waarom heeft u geïnvesteerd in een circulariteit?

- a. Wij vinden dat als organisatie belangrijk
- b. Maatschappelijke vraag
- c. Verplicht door opdrachtgever
- d. Kostenoverweging
- e. Anders, namelijk:

Ja - 5.3 Waar bent u tegenaan gelopen bij het investeren in circulariteit?

- a. Weinig informatie beschikbaar
- b. Geen duidelijke wet- en regelgeving
- c. Hoge kosten
- d. Personeel/afnemer
- e. Anders, namelijk:

Ja - 5.4 Bent u van plan om in de nabije toekomst weer te investeren in circulariteit?

- a. Nee
 - b. Alleen als het verplicht wordt gesteld
 - c. Ja, binnen 1 jaar
 - d. Ja, binnen 5 jaar
-

Vragen indien NEE

Nee - 5.1 Waarom doet uw organisatie niet aan circulair ondernemen?

- a. Er is geen maatschappelijke vraag
- b. Te weinig kennis
- c. Hoge kosten
- d. Personeel/afnemers
- e. Anders, namelijk:

Nee - 5.2 Bent u van plan om in de nabije toekomst te investeren in circulariteit?

- a. Nee
- b. Alleen als het verplicht wordt gesteld
- c. Ja, binnen 1 jaar
- d. Ja, binnen 5 jaar

Nee - 5.3 Welke ondersteuning om invulling te geven aan circulariteit heeft uw organisatie nodig?

- a. Meer informatie over circulariteit
 - b. Meer financiële compensaties
 - c. Duidelijke wet- en regelgeving
 - d. Anders, namelijk:
-

6. Hoeveel is uw omzet gedaald in 2020/2021, tijdens COVID-19, ten opzichten van 2019?

- a. 0% - 20%
- b. 21% - 40%
- c. 41% - 60%
- d. 61% - 80%
- e. > 80%

7. Heeft COVID-19 impact gehad op uw vermogen om te kunnen investeren?

- a. Ja
- b. Nee

8. In hoeverre bent u op de hoogte van de mogelijke subsidies voor het investeren in duurzaamheid?

- a. Ik ben niet op de hoogte
- b. Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn
Ik weet welke subsidies er zijn en wanneer ik in aanmerking kom
- c. voor een subsidie

9. Van welke financieringsmogelijkheden maakt u gebruik bij (circulaire) investeringen?

- a. Eigen vermogen
- b. Bankkredieten
- c. Subsidies
- d. Anders, namelijk:

10. Indien u nog toevoegingen en/of opmerkingen hebt, kunt u deze hier omschrijven:

Bijlage 4: Resultaten enquête

Respondent	Op welk gebied is uw onderneming actief?	Hoeveel bijeenkomsten organiseert u doorgaans per jaar?	Hoeveel bezoekers hebben uw bijeenkomsten gemiddeld?	Doet uw organisatie aan circulair ondernemen?	Wat heeft uw organisatie tot op heden gedaan betreft circulariteit?	Waarom heeft u geïnvesteerd in circulariteit?	Waar bent u tegenaan gelopen bij het investeren in circulariteit?	Bent u van plan om in de nabije toekomst weer te investeren in circulariteit?	Waarom doet uw organisatie niet aan circulair ondernemen?	Bent u van plan om in de nabije toekomst te investeren in circulariteit?	Welke ondersteuning om invulling te geven aan circulariteit heeft uw organisatie nodig?	Hoeveel is uw omzet gedaald in 2020/2021, tijdens COVID-19, ten opzichten van 2019?	Heeft COVID-19 impact gehad op uw vermogen om te kunnen investeren?	In hoeverre bent u op de hoogte van de mogelijke subsidies voor het investeren in duurzaamheid?	Van welke financieringsmogelijkheden maakt u gebruik bij (circulaire) investeringen?	Indien u nog toevoegingen en/of opmerkingen hebt, kunt u deze hier omschrijven:
1	Toeleveranciers		5.000 - 10.000	Ja	Hergebruik,Groene stroom	Wij vinden dat als organisatie belangrijk	Weinig informatie beschikbaar,Hoge kosten	Ja, binnen 1 jaar				21% - 40%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen	n.v.t.
2	Organisatoren	5 - 20	0 - 5.000	Ja	Hergebruik,Milieubewust/duurzaam inkopen	Wij vinden dat als organisatie belangrijk	Hoge kosten	Ja, binnen 1 jaar				0% - 20%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen	
3	Toeleveranciers		5.000 - 10.000	Ja		Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Kostenoverweging	Anders, namelijk: - Bepaalde informatie/termen zijn lastig te begrijpen	Ja, binnen 5 jaar				0% - 20%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Anders, namelijk - Gereserveerde winsten	Geen opmerkingen
4	Organisatoren	20 - 50	0 - 5.000	Ja	Hergebruik,Groene stroom,Milieubewust/duurzaam inkopen,Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk	Hoge kosten	Ja, binnen 1 jaar				0% - 20%	Ja	Ik weet welke subsidies er zijn en wanneer ik in aanmerking kom voor een subsidie	Eigen vermogen	
5	Organisatoren	5 - 20	5.000 - 10.000	Nee					Te weinig kennis,Hoge kosten	Alleen als het verplicht wordt gesteld	Meer informatie over circulariteit	> 80%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen,Bankkredieten	
6	Toeleveranciers		5.000 - 10.000	Ja	Hergebruik	Wij vinden dat als organisatie	Geen duidelijke wet- en regelgeving	Ja, binnen 5 jaar				41% - 60%	Ja	Ik ben niet op de hoogte	Eigen vermogen	
7	Toeleveranciers		> 15.000	Ja	Hergebruik,Milieubewust/duurzaam inkopen	Wij vinden dat als organisatie belangrijk,	Anders, namelijk: - niets	Ja, binnen 1 jaar				61% - 80%	Nee	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen,Bankkredieten	
8	Toeleveranciers		0 - 5.000	Ja	Hergebruik,Groene stroom,Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Verplicht door de opdrachtgever,	Geen duidelijke wet- en regelgeving	Ja, binnen 1 jaar				> 80%	Nee	Ik ben niet op de hoogte	Eigen vermogen,Bankkredieten	
9	Accommodaties		0 - 5.000	Ja	Hergebruik,Groene stroom,Milieubewust/duurzaam inkopen,Recycling,Anders, namelijk: - reductie waste door andere catering	Wij vinden dat als organisatie belangrijk	Anders, namelijk: - borgen in de organisatie	Ja, binnen 1 jaar				61% - 80%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen	
10	Accommodaties		> 15.000	Ja	Hergebruik,Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk,Maatschappelijke vraag,Kostenoverw	Hoge kosten	Ja, binnen 5 jaar				> 80%	Ja	Ik ben niet op de hoogte	Eigen vermogen,Bankkredieten,Subsidies	

Respondent	Op welk gebied is uw onderneming actief?	Hoeveel bijeenkomsten organiseert u doorgaans per jaar?	Hoeveel bezoekers hebben uw bijeenkomsten gemiddeld?	Doet uw organisatie aan circulair ondernemen?	Wat heeft uw organisatie tot op heden gedaan betreft circulariteit?	Waarom heeft u geïnvesteerd in circulariteit?	Waar bent u tegenaan gelopen bij het investeren in circulariteit?	Bent u van plan om in de nabije toekomst weer te investeren in circulariteit?	Waarom doet uw organisatie niet aan circulair ondernemen?	Bent u van plan om in de nabije toekomst te investeren in circulariteit?	Welke ondersteuning om invulling te geven aan circulariteit heeft uw organisatie nodig?	Hoeveel is uw omzet gedaald in 2020/2021, tijdens COVID-19, ten opzichten van 2019?	Heeft COVID-19 impact gehad op uw vermogen om te kunnen investeren?	In hoeverre bent u op de hoogte van de mogelijke subsidies voor het investeren in duurzaamheid?	Van welke financieringsmogelijkheden maakt u gebruik bij (circulaire) investeringen?	Indien u nog toevoegingen en/of opmerkingen hebt, kunt u deze hier omschrijven:
11	Toeleveranciers		5.000 - 10.000	Ja	Hergebruik	Maatschappelijke vraag,Kostenoverweging	Anders, namelijk: - Is soms gewoon niet haalbaar door veel maatwerk	Ja, binnen 5 jaar				21% - 40%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Bankkredieten,Subsidies	
12	Toeleveranciers		0 - 5.000	Nee					Anders, namelijk: - wij hebben geen producten maar personen	Nee	Anders, namelijk: - nvt	> 80%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen	
13	Toeleveranciers		> 15.000	Ja	Hergebruik,Groene stroom,Recycling	Kostenoverweging	Anders, namelijk: - klanten die bijv. stands 1x gebruiken	Ja, binnen 1 jaar				61% - 80%	Ja	Ik ben niet op de hoogte	Eigen vermogen	
14	Organisatoren	5 - 20	0 - 5.000	Ja	Hergebruik,Milieubewust/duurzaam inkopen,Anders, namelijk: - Selecteren van duurzame locaties en	Wij vinden dat als organisatie belangrijk,Maatschappelijke vraag	Weinig informatie beschikbaar,Hoge kosten	Ja, binnen 1 jaar				0% - 20%	Nee	Ik ben niet op de hoogte	Eigen vermogen	
15	Toeleveranciers		0 - 5.000	Ja	Hergebruik,Groene stroom,Milieubewust/duurzaam inkopen,Recycling,Anders, namelijk: - reuze floorcovering en panelen door samenwerken met stichting oost europa	Wij vinden dat als organisatie belangrijk,Maatschappelijke vraag	Anders, namelijk: - lastig om voor sommige materialen de juiste recycling partner te vinden en veel recycle bedrijven reageren laat of niet op een email	Ja, binnen 1 jaar				> 80%	Ja	Ik weet welke subsidies er zijn en wanneer ik in aanmerking kom voor een subsidie	Eigen vermogen,Subsidies	
16	Toeleveranciers		> 15.000	Ja	Groene stroom,Milieubewust/duurzaam inkopen	Wij vinden dat als organisatie belangrijk	Weinig informatie beschikbaar	Ja, binnen 5 jaar				41% - 60%	Nee	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen	
17	Toeleveranciers		0 - 5.000	Nee					Anders, namelijk: - Ik ben eenmanszaak, investeren	Nee	Anders, namelijk: - Geen	0% - 20%	Nee	Ik ben niet op de hoogte	Anders, namelijk - Geen	
18	Toeleveranciers		> 15.000	Ja	Hergebruik,Milieubewust/duurzaam inkopen,Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk,Maatschappelijke vraag,Verplicht	Anders, namelijk: - geen specifieke zaken	Ja, binnen 1 jaar				61% - 80%	Nee	Ik weet welke subsidies er zijn en wanneer ik in aanmerking kom voor een subsidie	Eigen vermogen,Bankkredieten,Subsidies	
19	Toeleveranciers		10.000 - 15.000	Ja	Hergebruik,Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk,Maatschappelijke vraag	Anders, namelijk:	Ja, binnen 5 jaar				> 80%	Ja	Ik ben niet op de hoogte	Eigen vermogen	

Respondent	Op welk gebied is uw onderneming actief?	Hoeveel bijeenkomsten organiseert u doorgaans per jaar?	Hoeveel bezoekers hebben uw bijeenkomsten gemiddeld?	Doet uw organisatie aan circulair ondernemen?	Wat heeft uw organisatie tot op heden gedaan betreft circulariteit?	Waarom heeft u geïnvesteerd in circulariteit?	Waar bent u tegenaan gelopen bij het investeren in circulariteit?	Bent u van plan om in de nabije toekomst weer te investeren in circulariteit?	Waarom doet uw organisatie niet aan circulair ondernemen?	Bent u van plan om in de nabije toekomst te investeren in circulariteit?	Welke ondersteuning om invulling te geven aan circulariteit heeft uw organisatie nodig?	Hoeveel is uw omzet gedaald in 2020/2021, tijdens COVID-19, ten opzichten van 2019?	Heeft COVID-19 impact gehad op uw vermogen om te kunnen investeren?	In hoeverre bent u op de hoogte van de mogelijke subsidies voor het investeren in duurzaamheid?	Van welke financieringsmogelijkheden maakt u gebruik bij (circulaire) investeringen?	Indien u nog toevoegingen en/of opmerkingen hebt, kunt u deze hier omschrijven:	
20	Organisatoren	5 - 20	0 - 5.000	Nee					Er is geen maatschappelijke vraag,Anders, namelijk: - wij leveren voornamelijk diensten	Nee	Meer informatie over circulariteit	61% - 80%	Ja	Ik ben niet op de hoogte	Eigen vermogen		
21	Accommodaties			Ja	Groene stroom,Milieubewust /duurzaam inkopen	Wij vinden dat als organisatie belangrijk,Maatschappelijke vraag	Anders, namelijk: - opbouwen van kennis van inkoop	Ja, binnen 1 jaar				61% - 80%	Nee	Ik weet welke subsidies er zijn en wanneer ik in aanmerking kom voor een subsidie	Eigen vermogen,Subsidies		
22	Toeleveranciers			Ja	Hergebruik,Recycling	Kostenoverweging	Weinig informatie beschikbaar,Geen duidelijke wet- en regelgeving,Hoge	Alleen als het verplicht wordt gesteld				61% - 80%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen		
23	Organisatoren	> 50	> 15.000	Ja	Hergebruik,Groene stroom,Milieubewust /duurzaam inkopen	Wij vinden dat als organisatie belangrijk	Hoge kosten	Ja, binnen 1 jaar				61% - 80%	Nee	Ik weet welke subsidies er zijn en wanneer ik in aanmerking kom voor een	Eigen vermogen		
24	Organisatoren	> 50	0 - 5.000	Ja	Hergebruik,Milieubewust/duurzaam inkopen,Recycling,Anders, namelijk: - no show minimaliseren	Wij vinden dat als organisatie belangrijk,Verplicht door de opdrachtgever	Geen duidelijke wet- en regelgeving,Anders, namelijk: - weinig info over wat je praktisch kan doen	Ja, binnen 1 jaar				21% - 40%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen		
25	Toeleveranciers			Nee					Anders, namelijk: - Geen zin in	Nee	Anders, namelijk:	0% - 20%	Nee	Ik ben niet op de hoogte	Anders, namelijk		
26	Organisatoren	5 - 20	10.000 - 15.000	Ja	Anders, namelijk: - Weinig, we staan in het begin, zijn aan het oriënteren	Wij vinden dat als organisatie belangrijk	Anders, namelijk: - Er zijn nog niet altijd goede groene alternatieven. Zoals stroom voor een festival in the middle of nowhere. Ook hogere kosten. En de gewoonte/wens voor hoe we het 'vroeger' deden.	Ja, binnen 5 jaar				> 80%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	organisatiebureau, dus hebben geen eigen locatie en beperkte hoeveelheid spullen. Voor ons is meer winst te behalen in selecteren	Anders, namelijk - We zullen niet snel investeringen doen. we zijn een	
27	Organisatoren	> 50	0 - 5.000	Nee					-	-		> 80%	Ja	Ik ben niet op de hoogte	Anders, namelijk		
28	Toeleveranciers			Ja	Groene stroom,Milieubewust /duurzaam inkopen	Wij vinden dat als organisatie belangrijk,Maatschappelijke vraag,Verplicht	Hoge kosten	Ja, binnen 1 jaar				0% - 20%	Nee	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen		

Respondent	Op welk gebied is uw onderneming actief?	Hoeveel bijeenkomsten organiseert u doorgaans per jaar?	Hoeveel bezoekers hebben uw bijeenkomsten gemiddeld?	Doet uw organisatie aan circulair ondernemen?	Wat heeft uw organisatie tot op heden gedaan betreft circulariteit?	Waarom heeft u geïnvesteerd in circulariteit?	Waar bent u tegenaan gelopen bij het investeren in circulariteit?	Bent u van plan om in de nabije toekomst weer te investeren in circulariteit?	Waarom doet uw organisatie niet aan circulair ondernemen?	Bent u van plan om in de nabije toekomst te investeren in circulariteit?	Welke ondersteuning om invulling te geven aan circulariteit heeft uw organisatie nodig?	Hoeveel is uw omzet gedaald in 2020/2021, tijdens COVID-19, ten opzichten van 2019?	Heeft COVID-19 impact gehad op uw vermogen om te kunnen investeren?	In hoeverre bent u op de hoogte van de mogelijke subsidies voor het investeren in duurzaamheid?	Van welke financieringsmogelijkheden maakt u gebruik bij (circulaire) investeringen?	Indien u nog toevoegingen en/of opmerkingen hebt, kunt u deze hier omschrijven:
29	Accommodaties			Ja	Hergebruik, Groene stroom, Milieubewust / duurzaam inkopen, Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag, Kostenoverweging	Hoge kosten, Personeel/afnemers	Ja, binnen 1 jaar				> 80%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen, Subsidies	
30	Accommodaties			Nee					Hoge kosten	Ja, binnen 5 jaar	Meer financiële compensaties	41% - 60%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Subsidies	
31	Toeleveranciers			Ja	Hergebruik, Groene stroom, Milieubewust / duurzaam inkopen, Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag, Verplicht door de	Weinig informatie beschikbaar, Geen duidelijke wet- en regelgeving, Hoge kosten, Personeel/afnemers	Ja, binnen 1 jaar				21% - 40%	Ja	Ik weet welke subsidies er zijn en wanneer ik in aanmerking kom voor een subsidie	Eigen vermogen, Bankkredieten, Subsidies	
32	Accommodaties			Ja	Hergebruik, Groene stroom	Wij vinden dat als organisatie belangrijk	Geen duidelijke wet- en regelgeving	Ja, binnen 5 jaar				61% - 80%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen	
33	Toeleveranciers			Ja	Hergebruik, Milieubewust / duurzaam inkopen	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag, Kostenoverweging	Anders, namelijk: - oplossingen om iets langer inzetbaar te houden / krijgen	Ja, binnen 1 jaar				61% - 80%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen, Bankkredieten	
34	Toeleveranciers			Ja	Hergebruik, Groene stroom, Milieubewust / duurzaam inkopen, Recycling, Anders, namelijk: - Electrificatie van transportmiddelen	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag, Anders, namelijk: - Verantwoordelijkheid	Hoge kosten	Ja, binnen 1 jaar				61% - 80%	Ja	Ik weet welke subsidies er zijn en wanneer ik in aanmerking kom voor een subsidie	Eigen vermogen	
35	Toeleveranciers			Ja	Hergebruik, Groene stroom, Milieubewust / duurzaam inkopen, Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk	Geen duidelijke wet- en regelgeving, Hoge kosten	Alleen als het verplicht wordt gesteld				41% - 60%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen	
36	Toeleveranciers			Ja	Hergebruik, Groene stroom, Recycling, Anders, namelijk: - Bedrijf voorzien van AA++ labels en LED	Anders, namelijk: - Dit is de basis van ons werk.	Weinig informatie beschikbaar, Hoge kosten, Anders, namelijk: - Recycling is niet voor alles	Ja, binnen 1 jaar				0% - 20%	Nee	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen	

Respondent	Op welk gebied is uw onderneming actief?	Hoeveel bijeenkomsten organiseert u doorgaans per jaar?	Hoeveel bezoekers hebben uw bijeenkomsten gemiddeld?	Doet uw organisatie aan circulair ondernemen?	Wat heeft uw organisatie tot op heden gedaan betreft circulariteit?	Waarom heeft u geïnvesteerd in circulariteit?	Waar bent u tegenaan gelopen bij het investeren in circulariteit?	Bent u van plan om in de nabije toekomst weer te investeren in circulariteit?	Waarom doet uw organisatie niet aan circulair ondernemen?	Bent u van plan om in de nabije toekomst te investeren in circulariteit?	Welke ondersteuning om invulling te geven aan circulariteit heeft uw organisatie nodig?	Hoeveel is uw omzet gedaald in 2020/2021, tijdens COVID-19, ten opzichten van 2019?	Heeft COVID-19 impact gehad op uw vermogen om te kunnen investeren?	In hoeverre bent u op de hoogte van de mogelijke subsidies voor het investeren in duurzaamheid?	Van welke financieringsmogelijkheden maakt u gebruik bij (circulaire) investeringen?	Indien u nog toevoegingen en/of opmerkingen hebt, kunt u deze hier omschrijven:
37	Organisatoren	> 50	> 15.000	Ja	Hergebruik, Groene stroom, Milieubewust/duurzaam inkopen, Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag, Verplicht	Hoge kosten	Ja, binnen 1 jaar				41% - 60%	Nee	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen	
38	Organisatoren	5 - 20	0 - 5.000	Ja	Hergebruik, Groene stroom, Milieubewust/duurzaam inkopen, Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk	Anders, namelijk: - Er bestaat nog niet voor alles dat we willen een (volledig) circulaire oplossing.	Ja, binnen 1 jaar				41% - 60%	Ja	Ik weet welke subsidies er zijn en wanneer ik in aanmerking kom voor een subsidie	Eigen vermogen	
39	Accommodaties			Ja	Hergebruik, Milieubewust/duurzaam inkopen, Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk	Hoge kosten	Ja, binnen 5 jaar				61% - 80%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen	
40	Organisatoren	> 50	0 - 5.000	Nee					Te weinig kennis	Nee	Meer informatie over circulariteit	> 80%	Nee	Ik ben niet op de hoogte	Eigen vermogen	
41	Toeleveranciers			Nee					Te weinig kennis	Ja, binnen 5 jaar	Duidelijke wet- en regelgeving	> 80%	Ja	Ik ben niet op de hoogte	Subsidies	
42	Toeleveranciers			Ja	Hergebruik, Groene stroom, Milieubewust/duurzaam inkopen, Recycling, Anders, namelijk: - duurzaam repareren	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag, Kostenoverweging	Geen duidelijke wet- en regelgeving, Anders, namelijk: - Zodra het een kost heeft, lopen opdrachtgevers weer terug naar t oude	Ja, binnen 1 jaar				> 80%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen, Bankkredieten	
43	Toeleveranciers			Ja	Hergebruik, Groene stroom, Milieubewust/duurzaam inkopen, Recycling, Anders, namelijk: - ledverlichting, energiereductie,	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag, Verplicht door de opdrachtgever, Kost	Weinig informatie beschikbaar, Personeel/afnemer, Anders, namelijk: - Belastingachterstanden door Coronna crisis	Ja, binnen 5 jaar				61% - 80%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen	In onze branche is behoefte aan een kwalitatief goed en kostentechnisch interessant alternatief voor vloerbedekking.
44	Toeleveranciers			Ja	Hergebruik, Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Kostenoverweging	Weinig informatie beschikbaar	Ja, binnen 5 jaar				0% - 20%	Ja	Ik ben niet op de hoogte	Eigen vermogen	

Respondent	Op welk gebied is uw onderneming actief?	Hoeveel bijeenkomsten organiseert u doorgaans per jaar?	Hoeveel bezoekers hebben uw bijeenkomsten gemiddeld?	Doet uw organisatie aan circulair ondernemen?	Wat heeft uw organisatie tot op heden gedaan betreft circulariteit?	Waarom heeft u geïnvesteerd in circulariteit?	Waar bent u tegenaan gelopen bij het investeren in circulariteit?	Bent u van plan om in de nabije toekomst weer te investeren in circulariteit?	Waarom doet uw organisatie niet aan circulair ondernemen?	Bent u van plan om in de nabije toekomst te investeren in circulariteit?	Welke ondersteuning om invulling te geven aan circulariteit heeft uw organisatie nodig?	Hoeveel is uw omzet gedaald in 2020/2021, tijdens COVID-19, ten opzichten van 2019?	Heeft COVID-19 impact gehad op uw vermogen om te kunnen investeren?	In hoeverre bent u op de hoogte van de mogelijke subsidies voor het investeren in duurzaamheid?	Van welke financieringsmogelijkheden maakt u gebruik bij (circulaire) investeringen?	Indien u nog toevoegingen en/of opmerkingen hebt, kunt u deze hier omschrijven:
45	Toeleveranciers	> 50	0 - 5.000	Ja	Hergebruik, Groene stroom, Milieubewust / duurzaam inkopen, Recycling, Anders, namelijk: - zonnepanelen, we koken veel vegetarisch en veganistisch, we proberen een zero waste beleid te voeren, afvalscheiding (5/6 stromen), gebruik duurzame disposables,	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag	Anders, namelijk: - Natuurlijk tegen een paar dingen aangelopen, maar de grootste uitdaging ligt wat mij betreft bij plastic scheiding. Hier is NL (en nog veel meer landen) nog niet klaar voor.	Ja, binnen 5 jaar				41% - 60%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen, Subsidies	
46	Organisatoren	> 50	0 - 5.000	Ja	Hergebruik, Groene stroom, Milieubewust / duurzaam inkopen, Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag	Weinig informatie beschikbaar	Ja, binnen 5 jaar				> 80%	Ja	Ik weet welke subsidies er zijn en wanneer ik in aanmerking kom voor een subsidie	Eigen vermogen	
47	Accommodaties	> 50	0 - 5.000	Ja	Groene stroom, Milieubewust / duurzaam inkopen, Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag	Hoge kosten	Ja, binnen 1 jaar				> 80%	Ja	Ik weet welke subsidies er zijn en wanneer ik in aanmerking kom voor een subsidie	Anders, namelijk - dat weet ik niet, moet ik navragen	ik ben marcom manager en circulariteit zit dus niet in mijn portefeuille waardoor ik details
48	Organisatoren	> 50	0 - 5.000	Ja	Groene stroom, Milieubewust / duurzaam inkopen, Recycling, Anders, namelijk: - Afval scheiden, CO2 compensatie	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag	Personeel/afnemer	Ja, binnen 1 jaar				0% - 20%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen	
49	Accommodaties	> 50	0 - 5.000	Ja	Hergebruik, Milieubewust / duurzaam inkopen	Kostenoverweging	Hoge kosten	Ja, binnen 5 jaar				41% - 60%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen	
50	Organisatoren	> 50	0 - 5.000	Ja	Hergebruik, Milieubewust / duurzaam inkopen, Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk	Anders, namelijk: - Tijdsintensief	Ja, binnen 1 jaar				61% - 80%	Ja	Ik ben niet op de hoogte	Anders, namelijk - Geen	

Respondent	Op welk gebied is uw onderneming actief?	Hoeveel bijeenkomsten organiseert u doorgaans per jaar?	Hoeveel bezoekers hebben uw bijeenkomsten gemiddeld?	Doet uw organisatie aan circulair ondernemen?	Wat heeft uw organisatie tot op heden gedaan betreft circulariteit?	Waarom heeft u geïnvesteerd in circulariteit?	Waar bent u tegenaan gelopen bij het investeren in circulariteit?	Bent u van plan om in de nabije toekomst weer te investeren in circulariteit?	Waarom doet uw organisatie niet aan circulair ondernemen?	Bent u van plan om in de nabije toekomst te investeren in circulariteit?	Welke ondersteuning om invulling te geven aan circulariteit heeft uw organisatie nodig?	Hoeveel is uw omzet gedaald in 2020/2021, tijdens COVID-19, ten opzichten van 2019?	Heeft COVID-19 impact gehad op uw vermogen om te kunnen investeren?	In hoeverre bent u op de hoogte van de mogelijke subsidies voor het investeren in duurzaamheid?	Van welke financieringsmogelijkheden maakt u gebruik bij (circulaire) investeringen?	Indien u nog toevoegingen en/of opmerkingen hebt, kunt u deze hier omschrijven:
51	Accommodaties	5 - 20	> 15.000	Ja	Hergebruik, Groene stroom, Milieubewust / duurzaam inkopen, Recycling, Anders, namelijk: - Duurzame standbouw	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag, Verplicht door de opdrachtgever, Kost en overweging, Anders	Hoge kosten	Ja, binnen 1 jaar				> 80%	Ja	Ik weet welke subsidies er zijn en wanneer ik in aanmerking kom voor een subsidie	Eigen vermogen, Bankkredieten, Subsidies	
52	Organisatoren	20 - 50	0 - 5.000	Nee					Te weinig kennis, Hoge kosten	Ja, binnen 1 jaar	Meer informatie over circulariteit, Meer financiële compensaties, Duidelijke wet- en regelgeving	21% - 40%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Bankkredieten, Subsidies	
53	Organisatoren	20 - 50	0 - 5.000	Ja	Milieubewust/duurzaam inkopen, Recycling	Maatschappelijke vraag, Verplicht door de	Geen duidelijke wet- en regelgeving, Hoge kosten	Ja, binnen 1 jaar				> 80%	Ja	Ik ben niet op de hoogte	Eigen vermogen	
54	Toeleveranciers	5 - 20	0 - 5.000	Ja	Hergebruik, Recycling, Anders, namelijk: - Zie opmerkingen onderaan	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag	Hoge kosten	Ja, binnen 1 jaar				> 80%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen, Anders, namelijk - Tot nu toe niet veel investeringen hoeven doen	Solar panels, elektrische auto's, LED lights, minder printen en water, compenseren carbon footprint, <500 km niet met vliegtuig maar trein/auto, promoten van sustainable gedrag bij exposanten, stagiaire heeft stage
55	Organisatoren	> 50	0 - 5.000	Ja	Groene stroom, Milieubewust / duurzaam inkopen, Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Verplicht door de opdrachtgever, Kost en overweging	Geen duidelijke wet- en regelgeving, Anders, namelijk: - extra handelingen, uitzoeken, je laten informeren, kost veel	Ja, binnen 5 jaar				61% - 80%	Nee	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen, Subsidies	nee
56	Toeleveranciers	0 - 5	0 - 5.000	Ja	Groene stroom, Milieubewust / duurzaam inkopen, Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag	Geen duidelijke wet- en regelgeving, Hoge kosten	Ja, binnen 1 jaar				41% - 60%	Nee	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen	
57	Organisatoren	5 - 20	5.000 - 10.000	Nee					Te weinig kennis	Alleen als het verplicht wordt gesteld	Meer financiële compensaties, Duidelijke wet- en regelgeving	0% - 20%	Nee	Ik ben niet op de hoogte	Eigen vermogen	

Respondent	Op welk gebied is uw onderneming actief?	Hoeveel bijeenkomsten organiseert u doorgaans per jaar?	Hoeveel bezoekers hebben uw bijeenkomsten gemiddeld?	Doet uw organisatie aan circulair ondernemen?	Wat heeft uw organisatie tot op heden gedaan betreft circulariteit?	Waarom heeft u geïnvesteerd in circulariteit?	Waar bent u tegenaan gelopen bij het investeren in circulariteit?	Bent u van plan om in de nabije toekomst weer te investeren in circulariteit?	Waarom doet uw organisatie niet aan circulair ondernemen?	Bent u van plan om in de nabije toekomst te investeren in circulariteit?	Welke ondersteuning om invulling te geven aan circulariteit heeft uw organisatie nodig?	Hoeveel is uw omzet gedaan in 2020/2021, tijdens COVID-19, ten opzichten van 2019?	Heeft COVID-19 impact gehad op uw vermogen om te kunnen investeren?	In hoeverre bent u op de hoogte van de mogelijke subsidies voor het investeren in duurzaamheid?	Van welke financieringsmogelijkheden maakt u gebruik bij (circulaire) investeringen?	Indien u nog toevoegingen en/of opmerkingen hebt, kunt u deze hier omschrijven:
58	Organisatoren	20 - 50	> 15.000	Ja	Hergebruik, Groene stroom, Milieubewust / duurzaam inkopen, Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag	Weinig informatie beschikbaar, Hoge kosten, Personeel/afnemers	Ja, binnen 1 jaar				21% - 40%	Ja	Ik weet welke subsidies er zijn en wanneer ik in aanmerking kom voor een subsidie	Eigen vermogen	
59	Toeleveranciers	20 - 50	> 15.000	Ja	Hergebruik, Milieubewust / duurzaam inkopen, Recycling, Anders, namelijk: - Circulaire concepten ontwikkelen	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag, Anders, namelijk: - Ambliëren hierin een voortrekkers rol	Weinig informatie beschikbaar, Geen duidelijke wet- en regelgeving, Anders, namelijk: - Gebrek aan interne samenhang van verschillende disciplines, denk hierbij inkoop food/disposables, inkoop facilitair, inkoop	Ja, binnen 1 jaar				0% - 20%	Nee	Ik weet welke subsidies er zijn en wanneer ik in aanmerking kom voor een subsidie	Eigen vermogen	Wij zijn toeleverancier, producent, zie voor meer informatie: https://conpax.com/
60	Toeleveranciers	> 50	0 - 5.000	Ja	Hergebruik, Groene stroom, Milieubewust / duurzaam inkopen, Recycling, Anders, namelijk: - werken met mensen met een afstand tot	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag, Verplicht door de opdrachtgever	Weinig informatie beschikbaar, Hoge kosten	Ja, binnen 5 jaar				> 80%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen	
61	Organisatoren	20 - 50	0 - 5.000	Nee					Te weinig kennis, Hoge kosten	Ja, binnen 1 jaar	Meer informatie over circulariteit, Meer financiële compensaties	> 80%	Nee	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen, Subsidies	
62	Organisatoren	5 - 20	0 - 5.000	Nee					Er is geen maatschappelijke vraag	Ja, binnen 5 jaar	Meer informatie over circulariteit	21% - 40%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen	
63	Accommodaties	> 50	> 15.000	Ja	Hergebruik, Groene stroom, Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag, Kostenoverw	Anders, namelijk: -	Ja, binnen 1 jaar				41% - 60%	Ja	Ik ben niet op de hoogte	Anders, namelijk	
64	Organisatoren	> 50	0 - 5.000	Nee					Te weinig kennis, Personeel /afnemers	Ja, binnen 1 jaar	Meer informatie over circulariteit	> 80%	Ja	Ik ben niet op de hoogte	Eigen vermogen	Succes en ben benieuwd naar de uitkomsten!
65	Organisatoren	5 - 20	0 - 5.000	Nee					Er is geen maatschappelijke vraag, Te weinig kennis, Hoge kosten	Nee	Meer informatie over circulariteit, Meer financiële compensaties	0% - 20%	Nee	Ik ben niet op de hoogte	Anders, namelijk - Niet	
66	Toeleveranciers	> 50	0 - 5.000	Ja	Hergebruik, Groene stroom, Milieubewust / duurzaam inkopen, Recycling	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag	Anders, namelijk: - Onze leveranciers werken ook allemaal aan circulaire	Ja, binnen 1 jaar				> 80%	Ja	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen	
67	Organisatoren	> 50	0 - 5.000	Ja	Recycling	Kostenoverweging	Hoge kosten	Ja, binnen 5 jaar				> 80%	Nee	Ik weet dat er subsidies zijn, maar ik weet niet welke subsidies er zijn	Eigen vermogen	
68	Toeleveranciers	> 50	0 - 5.000	Ja	Hergebruik, Anders, namelijk: - Continue op zoek naar materialen die zonder veel verspilling in te zetten zijn. Zoals flightcases in plaats van pallets waar keer	Wij vinden dat als organisatie belangrijk, Maatschappelijke vraag	Weinig informatie beschikbaar, Geen duidelijke wet- en regelgeving, Hoge kosten	Ja, binnen 1 jaar				> 80%	Nee	Ik ben niet op de hoogte	Eigen vermogen	

Bijlage 5: Interview Saskia Vernooij

Julia: Kun je uitleggen wat je doet binnen Ahoy Rotterdam en op welke manier je bezig bent met circulaire activiteiten?

Saskia: Ik ben General Manager bij Ahoy Rotterdam en ik ben verantwoordelijk voor onze eigen beurzen, evenementen en congressen tak. Dat zijn 19 producties die wij zelf organiseren in het gebouw of daarbuiten. Ik werk al 18 jaar binnen dit bedrijf. Ooit zelf als stagiair begonnen en allerlei functies gehad en nu ook onderdeel van het MT binnen Ahoy. We hebben natuurlijk een zware tijd gehad in de coronatijd en nu zijn we weer aan het opstarten en gaan we weer van 0 naar 200. We zijn nu volop bezig om alles weer te organiseren.

Julia: Hoe zie jij circulariteit? Wat valt volgens jou onder circulariteit?

Saskia: Circulariteit vullen wij in bij Ahoy onder verschillende vlakken. Het is hergebruik van materialen, afvalreductie, duurzame oplossingen en een stukje energie en voorziening.

Julia: In welke mate is circulariteit aanwezig bij beurzen en congressen?

Saskia: Circulariteit zit op verschillende vlakken. Als je een evenement organiseert is het van het organiseren zelf, maar er zijn zo veel verschillende stakeholders. Je bent organisator, maar je hebt ook je klanten die er staan (exposanten), je bezoekers die er naartoe komen en de venue zelf. Dus die circulariteit die kunnen bij al die verschillende stakeholders liggen. En ik denk dat het nog wel in de kinderschoenen staat qua implementatie. We zijn natuurlijk het plastic gebruik aan het terug brengen, maar we kijken ook naar duurzamere voeding, zoals vegan producten. We stimuleren bijvoorbeeld ook om met het openbaar vervoer te komen. Daarnaast hebben wij als venue ook duurzame oplossingen in het gebouw, waar je ook van profiteert als je een evenement in Ahoy organiseert.

Julia: Het plan van het kabinet is om in 2050 een volledige circulaire economie te draaien. Denk jij dat dat voor beurzen en congressen haalbaar is?

Saskia: Je zal moeten compenseren als branche. Je zal iets terug moeten geven, want uiteindelijk is het wel een consumptiemaatschappij. Tuurlijk kunnen dingen allemaal duurzamer. Stel dat iedereen al met een elektrische auto komt scheelt dat al, maar het is maar net hoe ver je het doorberekent.

Julia: Op welke gebieden denk je dat de grootste stappen te behalen zijn op dit moment?

Saskia: Ik denk op afval. Ik denk er vrij veel afval geproduceerd wordt tijdens beurzen en dat moet echt gereduceerd worden of er moet worden gezorgd dat het geen afval is. Voorbeeld als je tapijt legt moet ervoor gezorgd worden dat het allemaal recyclebaar is. Dat is nu niet zo.

Julia: Heb je nog meer voorbeelden van dat soort afval?

Saskia: In de beurzen wereld is standbouw heel belangrijk. Je ziet dat er veel standbouw is waar veel doeken gebruikt worden die na de beurs worden weggegooid. En die doeken zijn dus nog niet allemaal duurzaam. Er worden ook best wel veel, bijvoorbeeld brochures, magazines, folder, geprint en daarna weggegooid. Je ziet ook dat er in stands veel parketvloeren liggen en die gaan daarna te container in. Er is veel transport omdat het vanuit allemaal verschillende kanalen komt. Dus is nog wel winst op te behalen.

Julia: Hoe doen jullie dat bij Ahoy? Zijn er eisen die jullie stellen aan bijvoorbeeld standhouders?

Saskia: We hebben nog niet hele strakke eisen? We spreken wel uit naar onze exposanten en leveranciers dat wij vinden dat duurzaamheid centraal moet staan. Dus we vinden wel dat ieder dat in moet ontwikkelen. Maar we hebben dus geen eisen dat een beurs 100% CO2-neutraal moet zijn.

Julia: Denk je dat er genoeg informatie beschikbaar is over circulariteit en eventuele toepassingen?

Saskia: Nee, uiteindelijk is er niet bekend wat er per evenement aan vervuiling creëert en wat je CO2-footprint is. We blijven daar ook een beetje van weg. Omdat dat het ook confronterend zou kunnen zijn. Het is wel dat we met een stip op de horizon kijken en vooral als venue aan het verduurzamen zijn. We snappen natuurlijk wel dat we daar naartoe moeten. De hele branche moet daar natuurlijk in mee.

Julia: Wat hebben jullie de afgelopen 2 jaar kunnen doen aan duurzaamheid, in verband met corona? Hebben jullie daar last van gehad en op welke manier?

Saskia: Er zijn financiële middelen nodig om te verduurzamen. Wij blijven investeren, ook in deze tijden. Of het nou precies stilgelegd zou kunnen, alles heeft een beetje stilgelegd. Er zijn ook wel initiatieven doorontwikkeld.

Julia: Hebben jullie een langetermijnplanning? Is het duidelijk wat jullie willen bereiken?

Saskia: Wij willen verduurzamen als venue op allerlei fronten. Energiewinning zijn we veel in aan het investeren. Maar ook in het gebruik van water. We willen water in het gebied willen behouden. Dat zit in onze ambities.

Julia: Wat zijn de redenen van de branche om aan duurzaamheid te doen?

Saskia: Tuurlijk uiteindelijk is het maatschappelijk belang en dat zijn we allemaal zelf. Maar als ik kijk naar Ahoy's Venue zie ik ook dat de klant het eist. Die vindt het gewoon belangrijk, ook als internationale partij. Die kiest een venue uit en vraagt dan ook hoe duurzaam je bent en wat doe je op het gebied van duurzaamheid. De klant wenst ook een zo laag mogelijk footprint achter te laten.

Julia: Hoe zit dat bij andere locaties? Wat is de positie van Ahoy? Lopen jullie voor?

Saskia: Ik denk dat we voor Nederlandse begrippen voor de evenementenlocaties wel voorlopen. We gaan binnenkort de waterbuffer realiseren. Dat is wel een uniek project omdat daar ook de hele gebied in meegaat. Ahoy is onderdeel van Hart van Zuid, een leseure plot. Die waterbuffer gaat de watervoorziening doen voor zowel Pathé, Ahoy als het Hotel. Als gebied maak je daar gebruik van.

Julia: Door samenwerkingen dus?

Saskia: Ja, inderdaad. Dat zijn echt unieke projecten die ik nog niet voorbij heb zien komen. Wij hebben ook op één van onze hallen 10.000 m2 zonnepanelen liggen en dan ligt ook nog niet op alle evenementen locaties. Zo zijn er nog wel meer voorbeelden, dus ik denk dat wij daar best wel vooruitstrevend in zijn.

Julia: Wat voor voordelen zie je nog meer in circulariteit?

Saskia: Voor alsnog zijn het allemaal investeringen. Uiteindelijk moet het wel allemaal betaald worden. Maar het is nog wel lastig om dingen rond te rekenen. Het is dus echt investeren op lange termijn. We hebben ook een smart grid, thermisch grid, in het gebied liggen en daar hebben we Eneco als partner in. En dat is een partnership van zo'n twintig jaar, want het is niet terug te verdienen in een x aantal jaar. Het zijn echte investeringen voor in de toekomst. Het is niet altijd rond te rekenen op dit moment.

Julia: Lastig, want je kijkt natuurlijk altijd naar de lange termijn.

Saskia: We moeten wel altijd de balans vinden tussen dat we maatschappelijk verantwoord bezig willen zijn, maar we moeten ook operationeel draaiend zijn. Bijvoorbeeld je zou hier op de parkeerplaats wel honderden laadpalen willen hebben, maar dat kan niet. De parkeerplaats wordt op allerlei manieren gebruikt om te parkeren, maar ook als evenemententerrein en dan moet je al die palen weghalen. Dat is praktisch niet uitvoerbaar. Daarnaast als auto's moeten zoeken naar een laadpaal kost dat veel meer tijd en oponthoud in het in- en uitrijden van het parkeren. Dus het heeft

soms ook operationele uitdagingen dat wij mee moeten wegen.

Julia: Soms is de wil er dus wel, maar niet altijd mogelijk om het uit te voeren.

Saskia: Ja, klopt. Dan is het de vraag of wij dat als evenementenlocatie op ons moeten nemen of dat de laadinfrastructuur elders komt.

Julia: Waar leggen jullie nu je prioriteiten op? Denk aan groene stroom, recyclen etc.

Saskia: Er ligt een grote prioriteit op het verminderen van plasticafval. Dus we zijn een grote actie gestart dat je in plaats van bij ieder drankje een nieuwe beker krijgt, dat je een statiegeld voor je eerste beker betaald (€0,50) en dat je die doordat je de beker inlevert of laat refillen dat je die €0,50 weer terugkrijgt.

Julia: Merk je dat dat goed aanslaat?

Saskia: Ja, we merken wel dat het werkt.

Julia: Hebben jullie nog meer lopen wat op korte termijn zichtbaar is? Bijvoorbeeld de zonnepanelen. Het zal niet zo zijn dat je volgende maand helemaal op groene stroom draait.

Saskia: Nee, klopt. We zijn op alle fronten bezig en met al onze leveranciers op zoek naar duurzamere oplossingen. Maar dat zijn ook hele eenvoudige oplossingen, zoals dat we altijd aan het einde van een beursdag de lichten worden uitgezet en dat het niet de hele nacht aan blijft staan. Ook met alles wat we inkopen kijken we of de leverancier duurzamere oplossingen heeft. Of komen ze uit de buurt. En ook met het inkopen van onze groente en fruit, onze catering, kopen we dat lokaal in zodat er minder transport nodig is. Zo zijn we met allerlei initiatieven bezig, maar ook de inkoop van tapijt. We zijn nu toevallig bezig met een tender, een nieuwe tapijt leverancier. En dan kijken we ook naar wat de duurzame oplossingen zijn.

Julia: Zijn daar dan veel mogelijkheden in?

Saskia: Nee, dat is helemaal niet zo makkelijk te vinden. Er is dan 1 type tapijt wat dan duurzamer zou moeten zijn. Als ik het lees dan vraag ik mij af is dat wel zo, het zal. Daar is nog wel veel ontwikkeling nodig.

Julia: Dus dat is dan een deel wat lastig is omdat jullie daar nu zelf niet veel aan kunnen doen?

Saskia: Ja, dat laten we echt over aan de branche en de toeleveranciers over. Dat is wel iets wat is gezamenlijk doet. Door bijvoorbeeld te kiezen voor het duurzame tapijt heb je eerder kans dat het doorontwikkeld wordt.